CARTEA SATULUI

SCOASĂ DE FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ „PRINCIPELE CAROL"

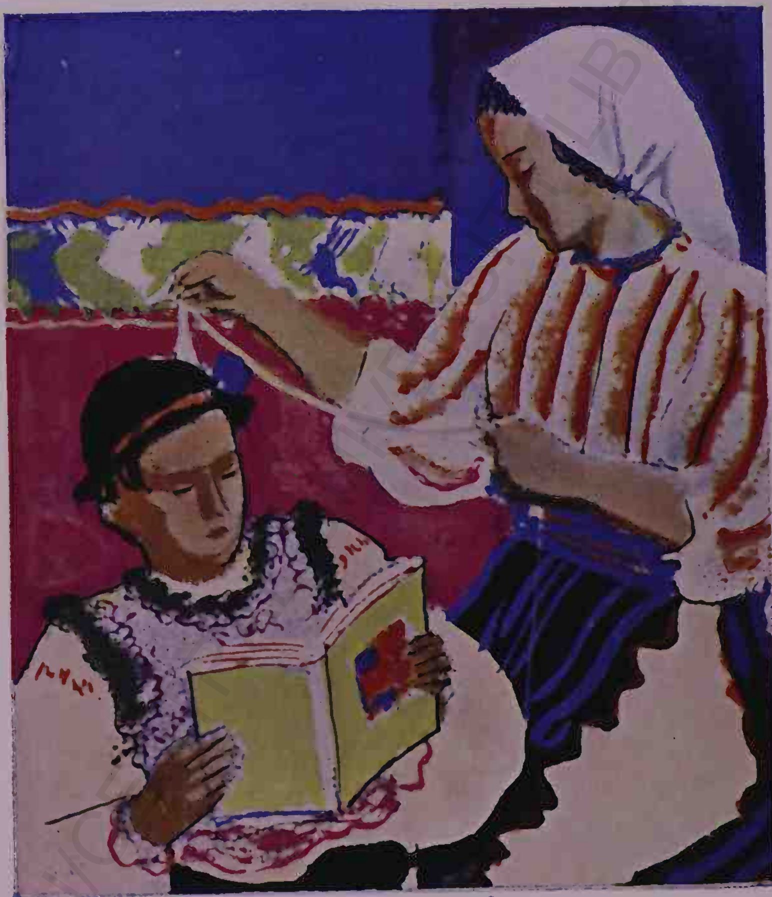

AUZITE ȘI TRĂITE IN ȚARĂ

DE I. SIMIONESCU

CARTEA SATULUI

I. SIMIONESCU
AUZITE ȘI TRĂITE IN ȚARĂ

CARTEA E UN PRIETEN, desen de *A. Jiquidi*

CARTEA SATULUI

AUZITE ȘI TRĂITE IN ȚARĂ

DE

I. SIMIONESCU

CU DESENE DE AUREL JIQUIDI

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ «PRINCIPELE CAROL»
STRADA LATINĂ, 8 — BUCUREȘTI

DREPT LĂMURIRE.

Când a fost luat la oaste, Vasile Onofrei, flăcău desghețat și iscoditor, a avut norocul să încapă, ca ordonanță, pe mâna D-lui Locotenent Constantin Isăcescu, care se trăgea și el dintr'un sat din Moldova. Ajuns ofițer de administrație n'a rupt legătura cu locurile pe unde copilărise. De aceia se purta cu ordonanța, ca și cu un frate mai mic.

S'ar putea spune că erau mai mult niște tovarăși, măcar că Onofrei niciodată n'a îndrăsnit să treacă peste ceia ce simțea că nu-i este îngăduit.

Locotenentul Isăcescu era însărcinat cu aprovizionarea armatei. Viața lui era un necontenit du-te vino dintr'un capăt la altul al țării. Poposea mai mult prin sate; găzduia unde se nimerea, la gospodari mai cuprinși, ca și la cei mai scăpătați.

Onofrei era umbra lui; fără el greu i-ar fi fost să-și ducă viața mereu printre străini.

In acest fel a colindat și Onofrei țara întreagă.

Unde se oprea, nu se mulțumea numai cu ce vedea. Intreba, cerceta. Era dornic mai cu seamă să afle cum trăesc ai lui de prin alte părți.

Locotenentul îl vedea că se căsnește uneori să înțeleagă cele lui necunoscute până atunci.

Nu rareori, în zi de sărbătoare, se luau amândoi și por-

neau spre meleagurile apropiate. S'a întâmplat că la amândoi le plăcea să nu stea locului, când aveau vreme liberă. Cât se odihneau la umbră de copac, cătând de pe muchea dealului către frumusețile câmpurilor ce se arătau ochilor, se puneau la vorbă între ei.

Soldatul povestea din cele văzute. Se minuna de unele; se scărpina 'n cap cătând să priceapă altele.

Locotenentul nu-l lăsa să se necăjească mult, ci-i venea în ajutor, punându-l pe calea cea bună.

Multe a mai văzut Onofrei în cei doi ani de hoinăreală cu stăpânul său. Multe a văzut, dar și multe a învățat.

Când s'a întors acasă, nu-l mai cunoșteau ai lui. Nu-și găsea astâmpăr; nu-i mai plăcea cum era prin curte. Atâta deosebire găsea între ceia ce văzuse aiurea și cele de acasă, că nu mai putea de necaz.

In lipsa lui se întâmplase o schimbare.

Ca învățător fusese numit un tânăr ca de pe alte lumi. Se uitau oamenii la el cu nedumerire.

Invățătorul se apucase să-i cheme la școală; se abătea pe la câte un gospodar bun, cu care stătea de vorbă, mai îndelung, pe prispă. Azi unul, mâine altul, s'au pomenit oamenii ademeniți spre școală, de cătau unii la alții întrebători, când s'au întâlnit la un loc.

Și așa s'a întemeiat un cămin cultural, care n'a fost găzduit la școală, cum se obișnuește, ci la un gospodar mai înstărit, cu o casă mai mare, vecin cu Onofrei.

Pe lângă toate, în casa aceia se mai întâmplase și o fetișcană cu ochi albaștri, bună de măritat.

Nu știu dacă fetișcana a fost de pricină, dar Onofrei nu-și afla liniște, știind că alăturea se adunau oamenii la sfat. Nu e vorbă că nici învățătorul nu i-a dat pace. Aflând de isprăvile lui, de câte știe, s'a împrietenit cu el. S'a pus de

capul lui şi nu l'a lăsat până ce nu l'a adus la şezătorile căminului cultural.

Şi atunci s'a mai întâmplat o minune, căci minunile sunt pentru şi printre oameni.

La şezătorile căminului cultural, ţinute în toată sâmbăta, Onofrei s'a prins în capcană. Atât de frumos ştia să povestească din cele văzute, în cât, învăţătorul a adus lucrurile în aşa fel că l'a pus pe Onofrei să vorbească oamenilor despre ce i-ar fi interesat şi pe ei din ale vieţii de toate zilele.

Onofrei nu s'a lăsat prea mult rugat, mai ales de când văzuse că spre el cătau doi ochi albăstrui, cu vină'ncoace.

Fata gazdei îşi alesese un loc la capătul laiţei dinspre horn şi sorbea, nu altă ceva, vorbele lui Onofrei, uitând chiar câte odată să mai deie vânt fusului din mână.

Şi aşa a ajuns Onofrei să iea locul învăţătorului, cu voia acestuia, vorbind oamenilor răspicat şi aşezat despre multe. La urmă nu-l mai lăsau ceilalţi.

— Să le spuie; să le mai spuie ceva.

Ziceau ei: „Par'că să luminează de ziuă înaintea noastră, când aflăm cum trăesc alţii".

Onofrei se încurca uneori în lămuriri. Se poticnea, ca începător ce era în ale povestirilor.

Invăţătorul îi venea în ajutor; se amesteca în vorbă, fiind mai priceput. Oamenii căutau atunci spre dascălul satului cu multă evlavie şi clătina din cap când le plăcea ceva sau înţelegeau cele spuse.

La urmă ajunsese de nu mai încăpea lumea în casa gospodarului. Stăteau oamenii îngrămădiţi în tindă; ascultau lungindu-şi gâtul când vroiau să vadă cine şi cum vorbeşte.

N'are ce face învăţătorul? Socotind că cele spuse de

Onofrei n'ar strica să le afle şi alţii din depărtare, s'a apucat şi a scris vorbă cu vorbă aşa cum a ascultat.

Cele cetite în această carte, sunt spusele lui Onofrei, trecute prin pana învăţătorului.

Pentru înţelegerea lucrurilor e bine să se ştie cum era satul lui Onofrei, Brehueştii, din partea de nord a Moldovei.

De multe ori povestitorul nu se putea să nu puie alăturea: ce văzuse cu ceia ce era acasă la dânsul.

Dar cum era satul lui? Ca multe, multe alte sate din România, mai ales din Vechiul regat, dar şi de prin Basarabia ori ţara Moţilor.

Nu era însă nici dintre cele chiar prea codaşe.

Aşezat ca un cuib în fundul unei văiugi, se afla mai la o parte de drumul mare. Avea uliţi întortochiate, cu suişuri şi scoborâşuri aspre. Casele erau din vălătuci, acoperite cu stuh bătut şi cu ogrăzi mari, de puteai întoarce în faţa casei carul în loc, fără să se anine oiştea de parii gardului. Indărătul casei, într'o livezoară, câţi-va vişinei, pruni piperniciţi, îşi duceau viaţă chinuită.

In spatele satului puhoaiele au săpat râpi adânci, de gâlgâiau apele, ameninţătoare, după o ploaie repede; ogoarele trase din vârful dealului spre vale erau spălate de pământul ce-l avea mai bun. Pădurea, odinioară ajungea până'n marginea satului. Acuma între sat şi pădure se întinde izlazul sărăcăcios, ars de cum dădeau lunile de vară.

Scaii de toate soiurile ori laptele-cânelui amar de nu-l ating nici caprele, luară locul pădurii.

Să începem cu povestirile lui Onofrei, din fiecare săptămână, şi cu întregirile învăţătorului la cele spuse de el.

Stăteau oamenii îngrămădiţi în tindă.

SEARA I-a

DESPRE CASĂ ȘI CURTE.

E bună și casa noastră din sat, n'am ce zice, începu Onofrei într'o sâmbătă seara. Te apără de ploaie mai mult de cât de frig.

Nu voi uita însă nici odată necazul mamei de a lutui mereu în jurul ferestrelor și mai ales la partea lor de jos, pe din afară. Abea lutuia și peste scurtă vreme lutul iar cădea, de puteai băga degetele pe sub pervaz.

Iaca, acuma când am început să vă vorbesc despre casă, joacă înaintea mea chipul casei unui gospodar de prin părțile Hațegului.

Satul lui nu este cine știe cât mai mare de cât al nostru. Doar pădurea ajunge mai aproape, iar un pârâu curge mai iute, pe la marginea satului. Pământ de ogoare nu se află mai mult de cât pe la noi și e departe de sat.

Gospodarul la care am mas, era un om și jumătate. Vorba ceia: pe ce punea mâna, punea și Dumnezeu mila. Vrednicia lui se oglindea în toate.

Avea o casă bătrânească în curte, destul de încăpătoare, cu ferestre mari. A ținut să facă alta, alăturea, pentru o fată de măritat.

Mă nimerisem tocmai când o lucra. Avea la îndemână lemn din pădure pentru căpriori, crengi multe pentru nuele,

lut în malul apei cât dorea. Ce i-ar fi fost mai uşor de cât să-şi clădească o casă ca a noastră?

Impletea nuelele de pari, le umplea cu vălătucii făcuţi din lut călcat cu paie şi cu baligă.

Pentru fată a vrut să facă o casă mai mândră. A clădit'o din cărămidă.

— Boerească, a spus badea Toader din colţul lui de colo.

Aşa e, boerească, dacă ar fi să o ridic eu aice în sat la noi, printre celelalte căsuţe pitulate. Ar sta mândră cam cum e şcoala. Acolo, în satul acela tot românesc, fără nici un picior de străin, mai toate casele sunt la fel, din cărămidă.

Cărămida însă nu este cumpărată, ci făcută de ai casei. Aice e minunea. In loc să cheltuiască vreme şi muncă, pentru călcatul vălătucilor, care se moaie la toată ploaia putredă, sau cad când vine apa mare, cum a păţit într'un an al de Toader Agafiţei cu casa în vale aproape de pârău, gospodarul, cu ai lui, îşi face cărămida din lut, o sbiceşte la soare şi dacă vrea să o aibă mai tare, o arde în cuptor. Casa iese cu păreţi drepţi, înalţi, cu loc larg de ferestre. Acoperişul e din ţigle arse; trăeşte mai mult; apără mai bine.

Ii întrebam dacă şi la ei ferestrele plâng iarna şi primăvara. Atunci abea mi-am lămurit de ce plâng ale noastre. Noi nu punem de cât un rând de ferestre. Aburii din casă, din răsuflare, de la mâncare, când ajung la geam îl aburesc pe dinlăuntru. Ceaţa înghiaţă iarna, de un deget de groasă.

Când se topeşte, apa se scurge pe geamuri în jos, pe lângă pervazul ferestrei. Lutul să moaie şi cade. Dacă se pun două rânduri de ferestre peste iarnă, nu numai că ţin mai cald, dar nu înghiaţă şi nu se scurge apa pe din afară.

Pe la noi casele mai toate au numai două încăperi; la dreptul vorbind, fără păcat s'ar putea spune că numai o

încăpere este, unde e şi vatra. Cine mai calcă iarna în odaia cea mare, cu scoarţe pe păreţi şi ştergare la ferestre? Viaţa ne-o ducem iarnă şi vară în jurul vetrei. Ne îngrămădim cum putem la somn; care pe cuptor, care pe laiţe, ba uneori dormim şi pe jos.

Aşa ne-am deprins, aşa facem.

Să vă spun drept. Acuma după ce am cunoscut o altă viaţă, nu mai înţeleg cum o puteam duce aşa cum o duceam.

Doar şi noi suntem oameni, ca şi aceia. Şi ei sunt români ca şi noi; umblă cu opinci, în cămaşă de cânepă cu mânecele largi, descheieţi vara la piept, încinşi cu chimir de curea. Nu sunt nici mai bogaţi mult de cât noi, dar ştiu să trăiască mai ca lumea.

La ei am văzut ce însamnă să dormi într'un pat.

Eram deprins să mă lungesc pe scândura goală, cu capul pe o sdreanţă strânsă boţ şi grămadă; să m'acopăr pe jumătate cu sumanul. Noroc că dormim buştean; nu mai simţim nimic.

De acolo m'am deprins să dorm în pat.

Nu era nici pat de fier, nici cine ştie ce cumpărătură din târg. Era un soiu de năsălie cu marginele râdicate. Dar aveai sub tine măcar un mindir de paie, sub cap o pernă şi te acoperiai cu o ţolincă mai groasă, miţoasă de-ţi ţinea cald. Te odihneşti cu adevărat. A doua zi nu te scoli ca stâlcit în bătaie.

Să fiu iertat că sar de la una la alta. Dar cât am trăit, vre-o câte-va săptămâni de toamnă, în casa aceia a gospodarului din Haţeg, mi s'a luat ca o pânză de pe ochi, asupra vieţii care o ducem noi, de aice.

Cu toţii am fost copii. Mama avea grijă să ne leie în toată sâmbăta, ca să nu ne umple gângăniile. Atâta. De

vre-o spălătură peste tot trupul nici pomeneală. Din copilărie rămânem cu frica de apă, de baie. Doar vara cât ne mai bălocim la scăldat, mai mult ca să ne răcorim.

Acolo am rămas întăiaş dată cu gura căscată, când am văzut scăldătoarea copiilor.

In mijlocul casei gospodina punea o balie, cu apă caldă, şi pe rând treceau copiii, spălaţi din creştet până în talpă. După aceia venea rândul celor mari, e dreptul mai rar. Pe picioare se spălau cu toţii, cei care umblau desculţi, înainte să se vâre în pat.

Vă minunaţi? M'am minunat şi eu, când mă gândesc că ajungeau uneori tălpile mele ca scoarţa.

Am să încheiu cu ceva de care nici prin gând nu vă trece. In curtea gospodarului, mai la o parte, se afla şi o umblătoare. Aşa ceva în sat la noi nu se cunoaşte, de cât la şcoală şi la preot. Noi facem, ca dobitoacele, unde se nimereşte. De plouă, de ninge, de viscoleşte ne punem pe vine, afară, după casă.

Dacă te taie după aceia vre-un junghiu în coastă, dai pe sama întâmplării.

Şi nu e doar iarăşi cine ştie ce cheltuială, de făcut o groapă, de pus un acoperiş pe nişte păreţi fie şi de strujeni şi de aşezat un scaun de scândură. Eşti la adăpost, nu murdăreşti curtea.

Domnul locotenent îmi spunea şi de boliie care se împrăştie prin scârna omului lăsată ori unde se nimereşte. Imi mai povestea o năsbâtie, pe care n'am văzut'o niciodată. Spunea că pe aiurea, necurăţeniile de om, adunate în groapa umblătoarei, se cântăresc cu aur; cu ele se îngraşă de minune ogoarele.

Lucrurile acestea Domnul învăţător vi le poate desluşi mai cu pricepere, în altă seară.

SEARA A II-a

DESPRE CURĂŢENIA TRUPULUI ŞI ALTE BUNE INDELETNICIRI.

In săptămâna următoare, învăţătorul nu a lăsat să treacă nelămurite cele grăite de Onofrei. A vrut să bată fierul până e cald.

— Oameni buni, a început el. Onofrei a rămas minunat de cele văzute la casa gospodarului din Haţeg. Nu e de mirare, dar să nu socotiţi că a fost o întâmplare. Şi prin satele de la noi au început oamenii să-şi ridice casa mai acătării. Nu le fac de cărămidă e dreptul, dar măcar cu trei încăperi. Au ajuns să înlocuiască ferestruiul cât pumnul, ce nu se deschidea cât lumea, cu altele mai mari, prin care străbate lumina mai din belşug. Este o vorbă înţeleaptă: Unde soarele intră pe fereastră, boala iese pe uşă.

In casă ne ducem zilele măcar jumătate de an, dacă nu şi mai bine. Vara să zicem că stăm mai mult pe afară, în aer şi bătaia soarelui. De cum dă bruma şi până ce se spală mustul omătului, mai ales copiii, puţin ies din casă. Dacă locuinţa e un bordeiu, tupilată, friguroasă; dacă plouă în ea şi prin păreţi suflă vântul; dacă soarele nici măcar la amiază nu trimete un mănunchiu de raze în casă, viaţa e un chin. Casa e pridvorul mormântului, căci ajunge cuib de boli.

Pe rând treceau copiii, spălaţi din creştet până în talpă.

Băgaţi în samă ce se întâmplă cu cartofii din zămnic. Către primăvară dau lujere, care se întind spre uşa beciului, la lumină. Cât se tărăsc ca nişte şerpi subţiri, lujerele sunt gălbui, fără vlagă. De cum îi atinge lumina înverzesc, capătă tărie.

La fel e şi cu omul.

Copiii care-şi duc viaţa cât e iarna de lungă numai pe lângă vatră, în umbra casei întunecoase, ies din iarnă galbeni la faţă, slăbiţi, gata să cadă de pe picioare. Sângele lor e subţiat, fără roşaţă, puterea sângelui care vine de la lumina soarelui.

După cum e nevoe de hrană şi soare, e mare nevoe şi de aer curat, într'una primenit.

Aerul ne înconjură din toate părţile; nu-l vedem, dar îl simţim. Ne loveşte în faţă la cea mai slabă mişcare a vântului.

Astupă-ţi nasul şi gura câte-va clipe şi te înăduşi. Cel înnecat sau spânzurat moare din lipsă de aer.

Ar fi greu să vă dovedesc numai prin vorbe, cum e aerul şi ce slujbă mare aduce în trup. Când răsuflăm, tragem aer curat, care trece din plămâni în sânge spre a fi împrăştiat în trup unde arde ce a adus sângele ca hrană. Aşa iea naştere căldura trupului. Dacă nu ai aer îndeajuns, dacă nu e curat, trupul sufere. Ce am mistuit, nu se arde.

Din folosirea aerului în trup, dăm afară, tot prin răsuflare, aerul stricat, otrăvitor. Când dorm mulţi într'o încăpere strâmtă, aproape tot aerul bun din ea se mântuie. In locul lui se adună aerul stricat ieşit din răsuflare. Dacă în casă se aduce, cum e adesea obiceiul, ba viţelul, ba purcelul, ori un câne, ei iau din aerul trebuitor omului, căci şi ei răsuflă ca şi noi. Se strică aerul şi mai mult.

S'au întâmplat nenorociri, din această pricină. Intr'o

temniţă fără ferestre s'au închis într'o seară prea mulţi oameni. Peste noapte au murit cu toţii, în chinuri grele. S'au otrăvit cu aerul stricat adunat din răsuflare, căci temniţa ne având ferestre, n'avea pe unde să se primenească aerul.

Iată de ce mereu se spune: chiar dacă nu poate omul să-şi clădească o casă mai încăpătoare, să nu facă economie la geamuri. Ferestrele trebue să fie mari, să se poată deschide iarna şi vara ca să se înoiască aerul din casă şi să intre soarele măcar de la amiază 'n jos. De aceia se şi aşază casele mai mult la faţa dealului şi cu ferestrele spre miază-zi.

Mai spunea Onofrei şi de scăldătoarea copiilor.

Ce să mai vorbesc? Eu, la şcoală, mereu caut să lămuresc elevilor ce însamnă spălarea pe mâni înainte de mâncare, spălarea cu leşie pe cap împotriva păduchilor şi spălarea pe trup din vreme 'n vreme pentru curăţenie.

Râia bunăoară este o boală foarte des întâlnită în satul nostru, ca şi în multe altele. Se datoreşte unui painjenaş mic şi roşcovan, care nu găseşte loc mai bun să trăiască de cât în pielea noastră. Dai bună ziua cu un râios şi-l scuturi de mână. Râia a şi trecut de pe mâna lui pe mâna ta.

Dacă ai bunul obiceiu să te speli când vii acasă şi dacă mai ştii ce e săpunul, ai scăpat de râie. Altfel ea îşi caută loc între degete, prinde a-şi săpa cotlon în piele. Acolo se murdăreşte, acolo se înmulţeşte. La început simţi o mâncărime, dar nu-i dai samă. Când te-ai trezit după o bucată de vreme iată-te în rândul râioşilor; ba ai umplut cu râie şi casa întreagă.

Este leac, nu e vorbă, împotriva râiei, leacul scris de Creangă: leşie iute de ciocălăi ori alifie de pucioasă. Vorba

însă e: te umpli de râie? O porţi cu tine? Şi aceasta numai din lipsa de curăţenie.

După cum se feresc copiii de păduchi — ruşinea ruşinilor — prin spălare cu leşie în fiecare sâmbătă, tot aşa obiceiul scăldătorilor măcar la o lună odată, pe lângă că ţine trupul curat, dar îl fereşte şi de multe boli.

In sfârşit, voi încheia şi eu, cu năsdrăvănia pomenită de Onofrei, asupra umblătoarei sau latrinei, cum i se mai zice. El a avut dreptate, când v'a amintit cât este de chinuitor să te pui în ploaie, în viscol, să răceşti. Din junghiu se poate trage şi moartea. Nu vă voi mai spune cât de urât este să întâlnești scârnă de om, pe sub păreţi, prin grădină, peste tot.

Dar să zicem: când omul e obişnuit cu ceva, nu-i mai pute.

Vine însă partea cealaltă, a bolilor. Despre ele vorbim altă dată.

Acum am să vă pomenesc numai de una: cordeaua sau panglica. E un vierme lung uneori de 2 coţi. Ştiţi unde își alege loc de traiu? In maţele noastre. Stă acolo şi mănâncă din ceia ce mâncăm noi. In loc să ne săturăm trupul nostru, se satură el. Cine poartă un asemenea musafir nepoftit în trupul lui, îl simte. Are vărsături, slăbeşte de nu mai ştie ce să facă.

De unde a luat boala? Din murdăriile lăsate de oameni.

Aşa e roata vieţii.

Viermii din maţele omului sunt din bucăţi, care cu cât îmbătrânesc se deslipesc şi sunt date afară de om odată cu scârna.

Bucata de vierme dată afară e plină numai de ouă.

Porcii mănâncă murdăriile omului; atunci înghit şi ouăle de panglică. Acestea se desvoltă. Din ou iese un că-

puşor ca un fir de mac. Trece din sânge în carnea porcului, unde se poate vedea ca o beşicuţă albicioasă.

Dacă, la mâncare, carnea de porc nu e friptă, pătrunsă bine sau nu e fiartă ca să piară capul de cordea, aceasta trece din stomacul omului în maţ şi aice creşte, ajunge lungă, stă ghem.

In acest fel omul singur e de vină la multe rele care se abat pe capul lui. Când se iscă în sat o boală ca urdinarea (disenterie), molima se întinde şi prin necurăţeniile celor bolnavi, aruncate în faţa casei, în curte, pe lângă o fântână.

Dar despre aceasta voi vorbi în altă seară; acuma e cam târziu şi mai avem de cetit ceva dintr'o carte pentru sate, ca să ne mai descreţim frunţile.

SEARA A III-a

DESPRE GOSPODĂRIE.

Luă cuvântul tot Onofrei.

Am ajuns într'un rând cu Domnul locotenent al meu într'un sat mare, cuprins, aproape de granița ungurească din Banat. Ii zicea, Comloş; nu mai ţiu minte care: cel Mare ori cel Mic, căci sunt două. Atâta îmi aduc aminte că este un sat bogat, cu gospodării cuprinse, numai români, măcar că Ungurii spun mereu că, spre granița din apus, ai lor se găsesc în mai mare număr.

De unde şi cum, nu pot să ştiu, dar Domnul locotenent a tras în gazdă la un gospodar din acest sat.

Nu-mi puteam veni în fire multă vreme după ce am trecut pragul porţii ferecate, cu acoperiş înalt ca să poată intra pe sub el carul încărcat cu bucate.

Ce gospodărie, Doamne! De ar fi aşa prin toate satele noastre, n'ar mai fi pe lume țară mai binecuvântată ca a noastră.

Şi nu atâta belşugul, ca dintr'un stup, m'a uluit, cât orânduiala ecareturilor şi a celor trebuitoare pentru gospodărie.

Gospodina, o femeie rotofeie, sănătoasă, s'a bucurat când a aflat de pe unde suntem. Cel dintâi pas ce a făcut, a poftit în odaia mare pe Domnul locotenent. Eu stăteam în uşă şi nu-mi venea să cred ochilor.

„Nu sunt ţărani", îmi ziceam în gândul meu.

In casă era masă, scaune, o canapea; în altă încăpere se vedeau paturi cu perne şi plapome, acoperite cu câte un lăicer lat, vărgat. Pe păreţi atârnau poze colorate. Una o cunoşteam, o mai văzusem undeva: era scara vieţii.

Gospodina a adus din pivniţă, prodium se chiamă pe acolo, o cană cu vin şi ne-a cinstit. S'a dus la un dulap şi a scos nişte pânişoare dulci făcute de ea.

„Hotărât lucru", îmi zic iarăşi în gând. „Nu ne găsim în casă de săteni".

Numai după ce am stat vre-o câte-va zile, am văzut că erau ca şi noi iştialalţi: Muncitori de pământ.

Câtă deosebire, Doamne Sfinte!

M'am deprins încetul cu gospodăria lor.

Totul este strâns grămadă. Indărătul casei se află pivniţa; deasupra ei, sub acoperiş, locul de vară pentru răsboiu. Mai avea vreme gospodina şi pentru ţesut!

Peste drum de casa mare, despărţite numai atâta cât să poată trece carul încărcat, se găseşte casa mică, bucătăria, unde dormeau şi două slujnice, fete din sat care ajutau la gospodărie.

Stăpânii casei din păcate nu aveau copii. Nu mi s'au plâns mie; s'au plâns însă faţă de Domnul locotenent, când acesta spuse că scrie părinţilor lui.

— „Toate-s bune, zise oftând gospodina, dar când mă gândesc că agonisita unei vieţi va încăpea pe mâni străine, îmi vine uneori să apuc câmpii".

In adevăr, mare durere e, să ajungi la bătrâneţe, fără să ai cine-ţi spune: Mamă ori tată. Cât eşti tânăr, crezi că ori ce sboară se mănâncă; nu se simte lipsa copiilor, măcar că şi atunci o mânuţă care te mângâie pe obraz, te saltă în înaltul cerului.

Nu mă uitam atâta la cele cuprinse în gospodărie, cât la orânduirea lor. Fiecare lucruşor era la locul lui. Nici o palmă de pământ nu era nici de prisos, nici nefolosită.

Intr'o parte, sub acelaş acoperiş cu bucătăria, era grajdul pentru vaci şi cai. Boi nu avea gospodarul; lucrul pământului pe acolo se face mai mult cu cai.

Vacile erau la păscut, dar grajdul lor, curat ca'n casă. Să dea Dumnezeu să fie la mulţi din satul nostru casa de locuit atât de bine zidită şi închisă ca grajdul vitelor de aici. Vântul nu sufla printre uşă. Mi se rupea inima când mă gândeam la grajdul vitelor noastre, cu păreţi de nuele şi acoperiş de strujeni, de tremură vitele de frig iarna şi le bate ploaia, dacă vine cu vânt dintr'o parte.

Când s'a deschis uşa la grajdul pentru cai, nici la grajdurile boereşti de pe aice nu am văzut atâta curăţenie. Şi ce harmăsar era legat la iesle! Strălucea părul pe trupul lui, de lins şi curat ce era. Spunea femeia că bărbatu-său ţine la acest harmăsar ca la ochii din cap; l'a cumpărat dintr'o herghelie a nu ştiu cărui grof din partea locului.

Pentru mine era ca dintr'un vis.

In fundul curţii se afla şura pentru uneltele câmpului, iar deasupra, în podul larg, se păstrează fânul.

Mai la o parte de grajd se găsea cotineaţa de porci, cu treucă pentru mâncare şi alta pentru apă. Până şi păsările aveau poiata lor.

Indărătul şurii se aflau două stoguri de paie, iar mai încolo câte-va straturi cu zarzavat. La loc curat se găsea fântâna cu cumpănă înaltă. Câţi-va pomi, înverzeau fundul grădinii, împrejmuită de jur împrejur cu zaplaz de scânduri.

Tot mă miram şi mă chibzuiam în sinea mea, cum de au

Când s'a deschis uşa la grajdul pentru cai.

ajuns oamenii aceştia la atâta belşug. Au avut de la părinţi? Au pământ mult?

Incercam să discos ba pe gospodar, ba pe gospodină. Ce am aflat, nu-mi venea să cred. Pământ n'aveau mai mult de 5 jugăre de ale lor. Jugărul vine cam cât o falce de la noi. Aveau însă o viişoară de vre-o 3 jugăre, cu nuci mari prin prejur. Atâta moştenise femeia de la părinţi. Incolo cele văzute însemna agonisita muncii dusă cu multă chibzuială.

Tare m'a mirat când am văzut bunăoară într'o zi pe gospodină cu cele două slujnice, strângând penele de prin curte. Nici un puf nu lăsa să-l ieie vântul.

— De ce te miri? îmi spuse gospodina. La casa omului cele mărunte aduc pe cele de samă. Penele le strâng în cămară; când am umplut un săculeţ, pun de le scarmănă şi mai fac o pernă.

Altă dată am văzut-o cum mătura găinaţul păsărilor; îl strângea cu lopata şi-l asvârlea în groapa cu gunoi.

Avea de altfel două gropi cu gunoi. In una aduna bălegarul din grajd, în care se scurgea şi udul vitelor.

In altă groapă asvârlea tot ce rămânea de la bucătărie, din spălatul vaselor: zoi, coji de cartofi, cozi de ceapă, găinaţul păsărilor.

— Aice se dospeşte ce-mi trebue pentru straturile cu zarzavaturi din grădină. Dincolo e ceia ce duc pe câmp.

Halal de oameni, îmi ziceam într'una. Bine măcar că sunt români de ai noştri.

Dar în inima mea se făcea un gol, când mă gândeam la ograda bătătorită din faţa casei noastre; la carul lăsat în ploaie în mijlocul ogrăzii; la porcii care râmă peste tot şi ca să nu intre prin gard le punem jug la gât; la găinile care dorm unde pot, în copac, pe casă de le mănâncă di-

horul ori vulpea; la grădina în care cresc nişte pruni răpănoşi; la strujenii ce putrezesc în ploaie şi la toate celelalte.

Şi mă întorceam iarăşi la cele ce vedeam şi-mi ziceam: In adevăr, munca sfinţeşte pe om, dar munca singură n'ajunge, căci şi noi muncim într'o părere.

Care e deosebirea? De o parte munca fără chibzuială, iar dincoace dusă cu multă judecată şi orânduire.

Aice era toată taina.

SEARA A IV-a

DESPRE VITE ŞI INGRIJIREA LOR.

Şi fiindcă am adus vorba despre vite şi grajd, am spus ce am văzut departe, către graniţa de la Banat.

Drept vorbind, oftă Onofrei, în privinţa grajdului de vite, noi aceştia de pe aice nu suntem de loc gospodari. Nu trebue să ne supărăm. Fără doar şi poate stăm în urmă; nu din sărăcie, dar din neştiinţă sau că suntem mai lasă-mă să te las.

Intâia oară când am văzut vitele de prin Bucovina, nu-mi venea să cred ochilor. Şi doar nu e cine ştie ce departe de noi. Treci peste dealurile din jurul Dorohoiului şi dai în Suceava ori Siret. O aruncătură bună de băţ. Ca de la cer la pământ este deosebire între vita noastră şi cea de acolo. La noi e pipernicită; i se văd coastele. La păr numai miţe, cu scaeţi ori bălegar uscat pe el. Viţeii une ori par'că-s urşi, cu părul lung înainte de năpârlire. Şi doar ceilalţi oameni nu sunt numai bogătaşi. Vita lor însă e vită, cătată, îngrijită, iar grajdul e ca şi o casă, bine zidit, călduros.

Odată mă rătăcisem printr'un sătuleţ cu case risipite din preajma Petroşanilor, în munţi, de unde se scot cărbuni de piatră. Pe acolo locul e scump, căci e strâmt. Văile primitoare sunt înguste; coastele lor sunt poale de munţi.

Satele sunt cu casele înşirate, iar ogorul de popuşoiu în

faţa şi dosul caselor. De la cărarea care ţine loc de drum, nu poţi afla aşezarea omului de cât după fumul ce iese de sub acoperiş. Sărăcie mare, mai mare de cât la noi. In casa gospodarului, afară de vatră şi câte-va blide, nimic. Pe pat mai rău de cât la noi. Doar acolo câte-va paie drept aşternut. Plângeam de milă. Alăturea de casă însă, se ridica altă clădire la fel cu cealaltă. Tot aşa, cu păreţi de lemn încheiaţi la colţuri, cu acoperiş de draniţă. Doar numai că dincolo, unde trăiau oamenii, era o vatră. Casa fără vatră era grajdul vacii. Una singură avea biata vădană la care m'am nimerit. Dar grajdul era casă, vita linsă la păr de parecă era peptănată, iar viţelul într'un coteţ în colţ, drăguţ, curat, cu părul neted, de-ţi era mai mare dragul de el.

Sărăcie în casă mai mare de cât pe la noi; vita însă era îngrijită; era întreaga avere a femeei. Dacă n'ar fi îngrijit-o, n'ar fi căpătat laptele dus la târg.

Altă dată m'am aflat într'un sat, hăt departe, aproape de apa Crişului, pe la Oradea-Mare. Era un sat de români, măcar că se afla chiar lângă graniţă. Auzeam şi eu vorbind pe Domnul locotenent că Ungurii mereu se laudă că la graniţa ţării noastre dinspre ei, sunt numai unguri. Sfruntată minciună. Satul în care m'am dus, nu mai ţin minte cum îl chiamă, la doi paşi de graniţă, era numai de români.

S'a nimerit de m'am cunoscut la biserică cu un camarad venit în permisie în satul lui, la părinţi.

— Nu, că musai să merg să-i cunosc părinţii, să cinstim ceva în casa lor.

M'am dus.

Casa nu avea mai multe încăperi de cât a noastră. Incă-

perile erau însă mai mari. Erau paturi pentru fiecare, dar şi masă, scaune de lemn.

De bucurie că vede un român din „ţară", bătrânica, durdulie, plină la faţă şi la trup, umbla ca prâsnelul prin casă. Nu ştia ce să-mi mai arăte. Deschise o ladă de lemn şi începu să scoată albituri păstrate de la părinţii ei, ca să văd câtă deosebire este între cusuturile de pe atunci şi cele ce învaţă învăţătoarea pe fete, azi.

Dar, uite! Aşa de mare plăcere mi-a făcut primirea bătrânicăi, în cât acum una am vrut să spun, şi alta a ieşit din aducerea aminte.

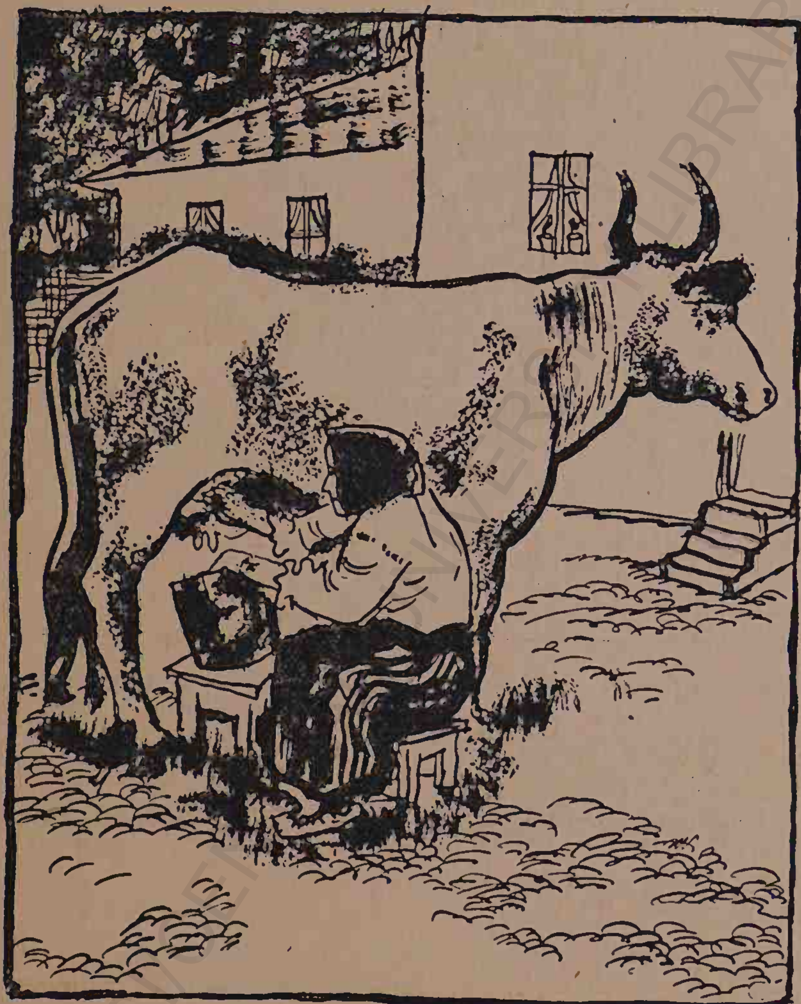
Vroiam să spun despre grajd. Când am deschis uşa, 5 vaci au întors capetele şi cătau spre mine cu ochii lor blânzi, mari. In grajd era curat ca şi în casă. Pe jos cu cărămizi, însă aşa puse că udul vacilor se scurgea spre un jghiab, care-l ducea afară. Ieslele de scânduri, largi, nu lăsau să se irosească paiele pe jos. Sub o grindă stăteau înşirate nişte perii mai aspre şi ţesale. Se vede că m'am uitat la ele atât de mirat, în cât a băgat în samă şi gospodina, care începu să-mi spuie cum în fiecare dimineaţă vacile sunt ţeselate, spălate la copite.

— Şi cât lapte dau? întreb eu într'o doară.

— Roşcata asta bunăoară, îmi spune gospodina, bătând cu dragoste cu palma coapsa netedă a vacii, îmi dă şi până la 15 litri la zi. Mai face ea câte odată nazuri, dar sub 10 litri nu se lasă. Dealtfel ca şi celelalte. Iaca, am dus la târg azi dimineaţă, cele două bidoane pline, de colo.

Şi-mi arătă într'o cămară de lângă grajd nişte vase de metal, în care ducea laptele la Oradea.

Mă gândeam eu atunci la bietele noastre văcuţe, care sgribulesc iarna sub biciuirea Crivăţului ori le arde viscolul ce trece printre nuelile împletite ale păreţilor. Rumegă şi

Roşcata asta îmi dă şi până la 15 litri la zi.

ele acolo uscăturile strujenilor; îi mai apucă de pe jos, unde să amestecă cu udul şi balega. De ţesală? De perie? S'ar speria şi ele; ar lua-o la goană ca şi când le-ar împunge tăunul. S'ar speria şi cei ai casei. In schimb din ugerul ca peteca, dacă iese acolo pe fundul doniţei, la o mulsoare.

Cătarea proastă a vitelor, noi n'o facem de cât din neştiinţă. Nouă ne e dragă vaca. Dacă piere un bou, îl jelim mai mult de cât pe un om.

Noi nu ştim însă că vita e o fiinţă, ca şi noi. Se bucură şi ea când e îngrijită şi hrănită bine. La jug boul bine hrănit trage mai cu spor, iar vacii dacă-i mai dăm şi ceva uruială de popuşoiu pe lângă strujeni — coceni spun cei de prin alte părţi — ne dă şi ea mai mult lapte, mai gras.

Ce să faci? Pe oamenii din alte părţi a avut cine să-i înveţe. Noi apucăm mai departe, pe calea bătută de înaintaşii noştri.

Trebue să ne scuturăm din amorţeală, fraţilor. Altfel munca noastră grea se duce pe apa Sâmbetei.

SEARA A V-a

DESPRE TOVĂRĂŞII.

In săptămâna trecută vorbind despre îngrijirea vitelor, după ce am ieşit de aice, am mai stat la sfat pe drum cu bădiţa Toader şi Moş Ifrim. Să vă spuie şi ei ce am vorbit.

Se arătau cam nedumeriţi. Nu doar că nu pricepură că şi vita e vietate de la Dumnezeu. Când îşi rupe spinarea trăgând carul încărcat prea din cale afară şi o mai baţi cu parul ca să-l urnească din loc, fără simţire sunt acei care nu prind căutătura plângătoare a vitei, care sufere. Vorba ceia: Are boul limbă, dar nu poate spune.

Nu, în privinţa aceasta eram înţeleşi. Vita e fiinţă, ca şi omul. Trebue hrănită bine, îngrijită acătării, să se odihnească la adăpost de ploaie şi vânt.

Erau nedumeriţi însă de altceva. Dacă vaca le va da mult lapte, ce vor face cu dânsul? Slava Domnului. Din cât mulge dela văcuţa lor, se satură casa. Ba mai dau ceva şi cânelui şi purceilor. Incolo, cui şi unde să-l vândă? La oraş? Bate femeia drumul o jumătate de zi pentru o oală de lapte şi când se întoarce îndărăt, doar că a rămas acolo cu 2-3 covrigi ce-i aduce la copii.

Toată săptămâna m'am gândit la ceia ce mi-au spus tovarăşii mei de drum. Se poate una ca asta?

Şi iarăşi îmi veni în minte, că am poposit odată printr'un

sat din Munţii Abrudului, Bucium mi se pare că îi spune. Este un sat frumos; parte din case sunt jos în vale împrejurul bisericii; altele înşirate se urcă pe coasta muntelui numai păşune verde, cuiburi-cuiburi, până sub poala pădurii de brad. Mă nimerisem tocmai când se întorceau vitele dela păscut, vite grase, frumoase, tarcate alb cu roş. Talăngile răsunau la gât, de umpleau valea cu dangătul lor, ca să vestească stăpânilor din satul întreg, întoarcerea.

Fiecare vită se desprindea din cârd şi trăgea la câte o casă; ştia unde stă.

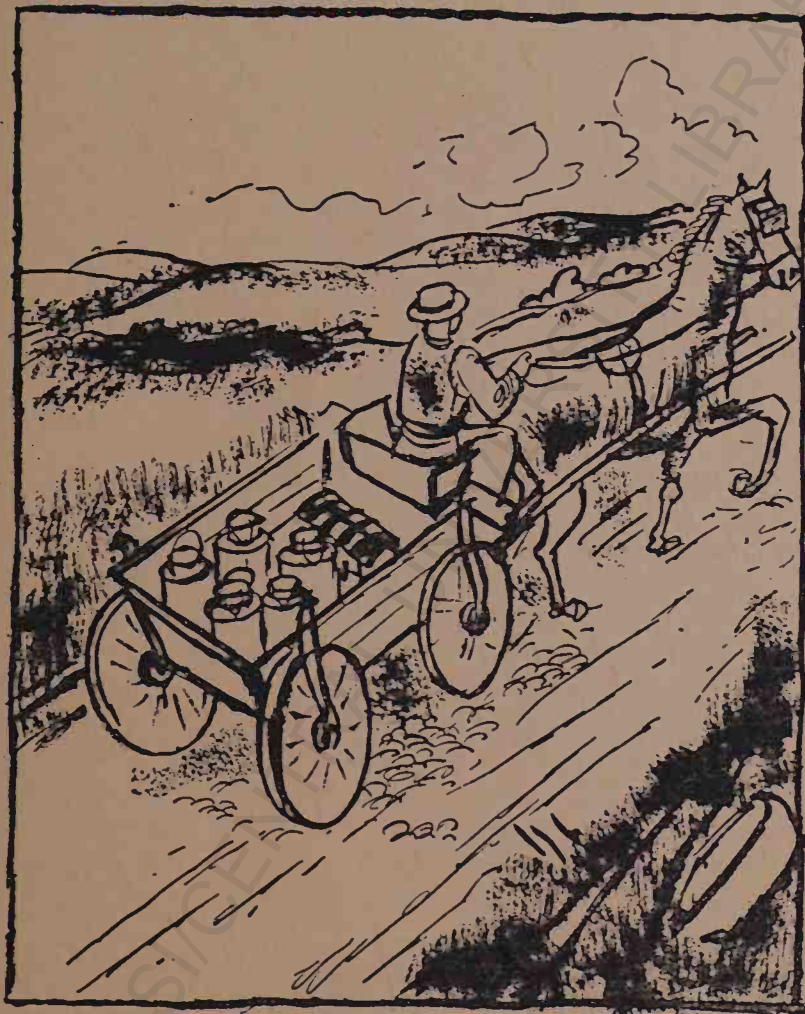
Ugerul doldora de lapte, atârna greu, cu pielea netedă şi întinsă. Aveau ce mânca; păşunea era grasă, bogată, ca'n raiul lui Dumnezeu de frumoasă.

In satul acela, mi-a fost dat să văd şi eu că oamenii nu aveau ce face cu laptele cât îl mulgeau în fiecare seară. Se săturau ai casei; se săturau viţeii; se îngrăşau şi porcii. E adevărat. Am văzut cu ochii mei, nu doar din auzite.

Aşa dar poate are dreptate Moş Ifrim. Dar iarăşi am stat şi m'am gândit şi mi-a venit în minte cele văzute în două sate depărtate unul de altul.

Intr'unul laptele se ducea la târg, cam cale de vre-un ceas. Dar vedeţi că se ducea cu meşteşug. Gospodinele s'au înţeles între ele. Nu ducea fiecare acolo câte o oală-două de lapte, de nu era plătită nici osteneala drumului, nici vremea pierdută. Şi unde mai pui nenorocirile ce se pot întâmpla acasă, când copiii sunt lăsaţi de capul lor, să se joace până şi cu focul!

S'au înţeles între ele. Laptele de la fiecare casă este strâns de una din gospodine, în vase curate de tinichea, ce se spală uşor. Aşa e dus la clienţi ştiuţi. Era un soiu de tovărăşie, care trăgea după ea şi grija fiecărei gospodine să dea lapte curat; ;altfel perdea satul întreg muşterii. In acest

Laptele se ducea la târg, cam cale de vreun ceas.

chip se economiseşte vreme şi osteneală. Câştigul se împarte după cât lapte a dat fiecare.

Inţelegerea şi încrederea între oameni e mare lucru. Auzisem şi eu o vorbă bătrânească pe care o ţin minte bine: Unirea între oameni prieteşug şi dragoste de obşte se înţelege; nu fugi de ea.

Aiurea, e dreptul într'un orăşel şvăbesc de pe lângă graniţa Banatului, am văzut lucru şi mai cum se cade. Şvabii, un soiu de nemţi, sunt oameni chibzuiţi în toate, economi şi cu multă judecată ca şi Saşii din părţile Sibiului şi Braşovului. N'ar strica dacă ne-am lua noi Românii după ei, în ce priveşte treburile gospodăriei.

In orăşelul acela, dacă mai ţin bine minte Detta se chiamă, s'a înfiinţat o cooperativă de lăptărie.

Toţi câţi au vaci aduc laptele crud la o centrală, unde sunt trecuţi zilnic în condică după cât a adus fiecare.

Laptele nu e vândut dulce pe preţ scăzut. Din el se face smântână, unt, cu cătare mai mare şi preţ mai bun. Zărul rămas este vândut pentru îngrăşarea porcilor.

La mulţi dintre noi din păcate, unt nici nu se ştie cum se alege, chiar cu budăeşul. Şi dacă ştiu unele gospodine, îl fac brânzos, zăros, de n'are preţ bun. Acolo untul e gros, ca mămăliga vârtoasă.

Unde-i unire şi înţelegere, acolo e şi spor în toate. Căci să vedeţi ce trage după dânsa o asemenea tovărăşie.

Nu se primeşte ori ce lapte. Sunt instrumente cu care se grădueşte laptele adus. Dacă unul a botezat cumva laptele, gradul îl dă de gol. Laptele nu e primit.

Gospodina e ţinută să îngrijească vita aşa cum se cere, să-i deie de mâncare bună; trebue să cheme veterinarul din vreme în vreme să vadă dacă vita e sănătoasă. Numai aşa se primeşte ca membră în tovărăşie, având parte la câştig,

care e bun. Untul şi smântâna fabricată nu se vând numai în orăşelul acela mic, ci se trimet în oraşele mai mari, mai depărtate.

Am fost şi eu, cu Domnul locotenent, în fabrica aceia de unt. Socoteam că vor fi cine ştie ce încăperi, cine ştie ce maşinării.

Când colo încăperea nu era mai mare de cât aceia în care ne găsim acum, numai că sticlea de curăţenie peste tot. Iar drept maşinării nişte vase de metal, în care se turna laptele şi o morişcă purtată de electricitate, cu care se alegea untul. Toată treaba se isprăvea în 2-3 ceasuri.

Pe urmă se mătura, se curăţau vasele; la amiază se închidea fabrica până a doua zi. Nici slujbaşi cine ştie ce, nu erau. Unul ţinea condica cu socoteli, alţi doi lucrau la alesul untului, apoi la împachetatul lui şi la împărţeala după muşterii.

Zău! când te gândeşti, cu cât de puţină muncă, dacă e chibzuială la mijloc, omul poate scăpa lesne din nevoi şi sălta în toate.

Dar aşa... ne ducem viaţa, de azi pe mâne, cu ce dă Dumnezeu! Că este o vorbă la Cartea sfântă: Bate şi ţi se va deschide; cercetează şi vei afla.

Cu adevărat oamenii de pe aiurea nu aşteaptă mură'n gură şi nu sunt lasă-mă să te las.

Despre o minune, văzută tot prin partea locului, în privinţa judecăţii, a ştiinţei şi a chibzuielii, vă voi povesti sâmbăta cealaltă. Acum mi-e cam somn şi mie; bădiţa Toader, de după horn, de multişor moţăe de-a binele.

SEARA A VI-a

DESPRE VOINȚĂ ȘI MUNCĂ.

Cum v'am spus, Domnul locotenent se purta cu mine, ca un părinte. Mă învăța unde nu pricepeam. Mă descosea; glumea.

La Detta, mă pomenesc că mă întreabă așa netamnesam:

— Măi Vasile. Mâncat-ai tu vreodată orez?

— Mâncat, Domnule locotenent, de când sunt cu D-voastră, zic eu.

— Știi tu de unde vine orezul?

— Știu că se vinde la băcănie; dar de unde vine nu știu.

Și începu să-mi spuie că orezul crește prin țările calde, că se hrănesc cu el mai mulți oameni de pe fața pământului, de cât cu grâu.

Nu știam unde vrea s'ajungă. Când era în toane bune, întotdeauna îmi povestea câte ceva în felul acesta.

Stăteam răzimat de ușor și-l ascultam.

Vedeam eu că are el ce are, de se înflăcărează mai altfel de cât de obiceiu, acum, luând vorba asupra orezului.

— Măi Vasile, mă! Dumnezeu ne-a dat o țară cum nu sunt multe pe fața pământului. Belșug în toate. Curge lapte și miere. Nu ducem lipsă de nimic. Numai sgâriem

pământul şi dacă vine ploaie la vreme se face grâu şi porumb de nu mai încap în hambare. Mănâncă omizile cât pot din frunzele pomilor, de crezi că-s uscaţi. Nu e an însă în care să ducem dorul poamelor. Dacă nu se face pe aice, se fac la Rădăşani; de nu sunt în Sălaj, sunt multe în Tighina. Oameni să fim, măi! Să ştim pune rânduială în treburile noastre; să muncim cu chibzuială; să ne căutăm fiecare de datorie şi să încercăm a face mai bine de cât fac alţii.

Ai să mergi azi cu mine, să-ţi arăt ce poate săvârşi omul când vrea şi ştie să muncească cu îndârjire.

M'am uitat lung la Domnul locotenent şi ziceam în gândul meu: Iarăşi are vre-un alean la inimă; iarăşi a mai cetit ceva în gazete, care l-a amărât.

După amiazi am luat un docar cu doi cai şi am purces la drum. Am trecut printr'o pădure de stejari de-ţi era mai mare dragul să te uiţi în adâncul ei. Stejarii nu tocmai bătrâni erau se vede sămănaţi; stăteau ca nişte lumânări la rând, ori cum i-ai fi privit. Iar drumul, după ce am intrat în pădure, era ca împrejmuit de două ziduri verzi.

Domnul locotenent nu zicea nici o vorbă. Stătea lângă mine şi privea îngândurat.

Când ieşim la luminiş, dăm de o apă, care curgea dinspre răsărit. Era molatecă şi tulbure. Se vede că plouase la munte. Mă uitam însă cu băgare în samă, căci şi râul ca şi drumul din pădure era drept, ca tras cu sfoara, fără coturi, între maiuri înălţate.

Domnul locotenent tot tăcea şi privea, iar eu nu îndrăsniam să-l tulbur cu vre-o vorbă.

După o bucată de drum, în faţa noastră se arată o casă mai mare, bine clădită, de jur împrejur cu hambare, iar într'o parte a ei un lan arămiu.

Ne dăm jos.

Domnul locotenent apucă înspre lanul acela arămiu. Grâu să fie? era prea închis la față. Ovăz nici atâta.

— Uită-te şi la orezul din țara românească, măi Vasile. Cască ochii şi ține-l minte; vei povesti şi tu când te-i întoarce că ai văzut un lan de orez în țara ta, cum nu se vede nici în țara nemțească, nici în altele ca ea.

Dau să intru în lan, dar mă trag repede înapoi, căci se înfundă piciorul în glod.

Domnul locotenent prinde a râde.

— Măi Vasile, măi! Numai munca şi priceperea omului a scos orez pe o tarla unde ar fi trebuit să crească grâu. De pe o falce de orez însă se câştigă mai mult de cât de pe una cu grâu. Pentru asta trebue muncă, bre, nu glumă. Vezi tu? Cât ține lanul a fost numai apă. De aceia ai văzut tu că pârăul pe lângă care am venit e tras cu linia. Nu l'au lăsat oamenii să-şi împrăştie apa; să cotească în neştire. Au avut nevoie de el. I-au înălțat malurile; i-au pus cătuşe să nu fugă. Când le trebue apă deschid stăvilarul de colo şi apa ascultă de om, se duce unde i se arată drumul, spre lanul cu orez.

Orezul se samănă sub apă; trebue plivit, rărit. Muncă, nu şagă. Priveşte-l acum ce mândru e.

Cu cârja de la bastonul ce-l lua la drum apleacă şi smulge câte-va paie, cu spice ca de ovăz, dar mai grele. Străluceau parcă erau de sticlă.

Domnul locotenent le netezea cu palma pare că ar fi mângâiat un copil; într'una spunea:

— Muncă, omule. Asta ne trebue. Să ştim cum să muncim, să ştim cum să chibzuim şi să ştim cum să gospodărim ce avem. Raiul lui Dumnezeu ar fi pe pământul țării, dacă am mai lăsa vorbăria şi sfada şi vrajba, şi ne-am apuca

de muncă, aşa cum au muncit şi cei care au îndrăsnit să samene orez aice. Aiştea-s oameni; ceilalţi sunt umbre de oameni.

El vorbea, eu ascultam. Imi dădeam însă sama că nu vorbeşte pentru mine, ci pentru alţii, care nu-l auzeau.

Ne luăm noi pe jos dealungul lanului cu orez şi ajungem la altă minunăţie. Ne ies în cale nişte heleştee.

Domnul locotenent tace. Se dă lângă apă, scoate din buzunar o bucată de pâne uscată, de unde o fi luat-o nu ştiu, şi o aruncă în baltă!

Multe ţi-e a vedea, cât umbli prin lume.

A început să fiarbă apa nu altă ceva. Spre faţa ei se svârcoleau o mulţime de peşti, îmbulzându-se după pâne. Erau crăpuşteni cât nişte purcei. Le strălucea pielea de graşi ce erau, căci n'aveau de cât un rând de solzi mari pe mijlocul şi'n lungul trupului. Dădeau năvala câte 2-3 la o bucăţică de pâne; se băteau; se dădeau la fund; iarăşi ieşau la faţă.

— Vezi tu, măi Vasile? începe iarăşi Domnul locotenent Şi aice tot numai munca omului se vede. El a săpat heleşteul; el dă drumul, când trebue, la apa curată tot din râul cela, domesticit; el creşte crapii, cum ar creşte purcei. Le dă de mâncare uruială de orez, ca să fie mai dulci la carne. Toamna scurge apa; pe peşti îi mută colo sub hambare, la adăpost, ca să-i aibă la îndemână când se cer, la târg. Stă heleşteul de să svântă peste iarnă; e curăţit bine. La primăvară omul dă drumul iarăşi la apă; pune crapi mari şi icre ca să iasă crăpuşori ce vor creşte. Şi aşa scoate bani, căci crapii aceştia graşi se vând bine. Scoate bani, dar munceşte, munceşte din greu.

Tu ţipi mereu că eşti sărac, dar bogăţia lui vezi de unde iese. Din muncă, bre băete.

Cât îmi vorbea aşa Domnul locotenent, eu mă gândeam la iazul nostru de odinioară. Spunea bunicul, că pe vremea lui se prindeau raci, cât un lat de mână de lungi, crapi şi caraşi. A venit într'un rând apa mare, a rupt zăgazul şi s'a dus iazul cu tot cu peşti, de-i culegeau oamenii de pe câmp, pe unde-i lăsase puhoiul.

De atunci? Fundul iazului e imaş, mai bine zis o toloacă numai spini cu iarba cât unghia; doar oile de o pot apuca.

Mi-a sunat toată vremea la întoarcere, în minte ca un dangăt de clopot, vorbele Domnului locotenent:

„Muncă, băete. Dacă nu vom munci cum trebue, perdem şi ce ne-a dat Dumnezeu, cu a lui bunătate fără samăn pentru noi. — Totul în lumea asta se bizuie numai pe muncă şi pe ştiinţă".

Era un asfinţit de soare aşa de frumos! In lungul drumului, de o parte şi de alta se înşirau plopii înalţi, drepţi, iar printre ei se vedea zarea încinsă ca de foc.

Parcă nu eram pe pământ.

SEARA A VII-a

DESPRE ORÂNDUIREA OGOARELOR.

Domnul locotenent era un soiu de jidov rătăcitor. Iar eu umbra lui. Dacă-i venea poruncă: du-te colo, musai să se ducă; n'avea încotro. Asta era slujba lui şi Domnul locotenent era om care ţinea la datorie.

Măi, Vasile, mă; îmi zicea el câte odată, când era în toane bune. Dacă fiecare ş'ar împlini cum trebue ce are de făcut, măi, ţară ca a noastră, cu belşugul ei, n'ar mai fi pe pământ. Dar aşa... în atâtea locuri, popa lasă biserica şi se duce la întrunire; învăţătorul pune pe monitor în clasă şi nu se lasă mai prejos de popă; primarul la fel; prefectul tot aşa; toate merg deandoaselea, ca racul. Se molipsesc unii de la alţii şi treaba obştească stă pe loc.

Intr'o bună zi vine şi-mi spune:

— Gata să fii; mâne plecăm spre Turda. Ii vedea şi tu pe unde s'a luptat Mihai-Viteazul. Dacă voi avea vreme ţ'oi arăta şi crucea de pe locul unde l-au ucis noaptea pe întunerec, ca tâlharii.

Şi ne-am pornit spre Turda, pe Murăş, unde sunt multe fabrici fel de fel. Acolo, la una din ele, era trimes Domnul Locotenent.

— Să nu mergem cu trenul; să ne abatem prin munţi, că e mai frumos. Puţin înconjur, dar ce-i vedea, are să-ţi placă.

Şi apucăm noi cu automobilul pe un drum dintre munţi, de te temeai la tot pasul că se va anina roata maşinei printre colţii de piatră albă, goală, aşa de strâmt ce era drumul. Ici se îngusta de credeai că se năruie stâncile; dincolo se mai lărgea, iar povârnişurile domoale ale munţilor erau acoperite cu iarbă verde ca buratecul. Vaci frumoase, tărcate, păşteau iarba; când dădeau din cap, suna talanga de la gât, dar mai răsuna încă odată, că valea era îngustă, iar sus pe buza muntelui se înălţau brazi mândri.

Rămâneam cu gura căscată de atâta frumuseţe, cum nu mai văzusem până atunci.

Şi iarăşi mă gândeam şi eu ca prostul: Aici eşti ca într'o biserică; Dumnezeu e cu tine şi-ţi linişteşte sufletul de te face să ridici ochii spre cer şi să zici:

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, că mă învredniceşti să văd frumuseţile făpturilor tale şi să mă bucur de tot ce ne-ai dat nouă oamenilor, nevrednici ce suntem.

Eu tăceam şi mă uitam. Dar şi Domnul locotenent nu scotea o vorbă. Aşezat pe un bolovan rotund de lângă drum, privea roată. Numai atât grăia din vreme 'n vreme:

— Doamne, cât e de frumos!

Era înspre amiază cu cerul senin, iar soarele bătea în piept stâncă albă. Se lăsase o tăcere adâncă peste tot. Numai talangele vacilor din vreme'n vreme răsunau, ca dangătul unui clopot de biserică.

Frumos, frumos, dar de mers trebuia să mergem mai departe.

Drumul se lărgeşte. Munţii se dau mai înlături. Stau ca nişte ziduri de piatră, sus năruite, dar spre poale mai trăgănate. In mijlocul lor se afla un sat, cu nişte case altfel de cum le văzusem până acum. Aveau acoperiş tras mai peste ferestre şi cerdac la mijlocul păreţilor.

Ogoarele sunt în lung.

Domnul locotenent mi-a spus că e un sat de nemţi, aduşi de departe, din alţi munţi înalţi, ca să scoată din pământ fier şi aramă. Metalurile acum nu se găsesc decât la adânc; nu se mai pot ajunge decât cu mare greutate. Oamenii au lăsat băeşitul şi s'au apucat iarăşi de agricultură, căci tot la ogor este scăparea tuturora. Pământul însă pe aici e slab, sărac, numai pietriş. Oamenii sunt siliţi să-l muncească din greu, ca să scoată pe sponci ce le trebue.

Eu tot mă uitam la o coastă de munte dindărătul satului şi nu mă dumeream. Sub creasta de piatră mi se părea că sunt garduri, puse în lungul muntelui, ca nişte scări.

Domnul locotenent vede că mă uit lung şi nu înţeleg. Bun cum era el, se dă lângă mine, îmi pune mâna pe umăr şi-mi spune:

— Aice poţi să-ţi dai samă de ceea ce înseamnă munca pământului, nu ca la noi acolo în Moldova, unde brazda e ca untul de grasă şi ca tăciunele de neagră. Sgârii pământul şi rod iese din belşug.

Toată coasta muntelui e un pământ roşcat, numai rugină. Ca să deie cât de puţin rod, trebue îngrăşat. Nu e tocmai uşor să cari gunoiul de jos, ca să-l împrăştii sus. Ogoarele sunt în lung. E cu tâlc asemenea aşezare. Dacă ar fi ca la noi din vârf până la poale, cureluşe înguste, ar fi spălat de ploaie şi ce bruma de pământ bun mai este. Rădăcinile de abea se prind la faţă. Trase aşa ca nişte prispe, unele sub altele, pot fi mai lesne lucrate; nu se speteşte vita la arat. Ploaia se opreşte în loc să se scurgă şi să spele pământul. Prin această chibzuită orânduire a ogoarelor se capătă de o dată două lucruri bune. Aice munca pământului e grea; trebue grijă multă şi ştiinţă. Vita se cere îngrijită ca să aibă putere să tragă; sămânţa aleasă una şi una, căci locul e scump şi o sămânţă proastă însamnă perdere.

Stam şi mă uitam; alăturea vedeam ogoarele noastre, nu cele de pe deal cu locul ca 'n palmă, ci acele de pe coastă, cum ne-au fost date la împroprietărire.

De multe ori mă miram şi nu-mi puteam lămuri un lucru, băgat în samă la toate ogoarele din faţa satului nostru. Sub umărul de deal popuşoiul este destul de crescut, dar nu prea. Pe urmă vine o bucată din ogor cu ţărna gălbie şi cu popuşoiul rar şi pipernicit. Jos la poalele dealului dimpotrivă popuşoiul creşte înalt, vânjos, cu mulţi ciocălăi, ştiuleţi cum li se zice pe aiurea. Mă întrebam eu: Am sămănat aceleaşi grăunţe şi sus şi jos. De ce într'un loc porumbul e firav şi în altul bun, că doar aceleaşi ploi l-au udat, acelaş soare l-a încălzit, acelaş vânt l-a bătut?

Acuma când mi-a lămurit Domnul locotenent de ce sunt aşezate ogoarele aice altfel decât la noi, am înţeles şi eu sărăcia de acasă. Ploaia e aceeaşi, dar ea bate mai tare sus pe umărul de deal, unde curg şuviţe multe şi spală pământul negru, de rămâne cel dedesupt, sărac, nisip ori lut galben. Din potrivă, tot ce era sus gras şi bun, ploaia duce în vale şi de aceia aice porumbul are pământ bun şi creşte cât poate. Şi iarăşi mă gândeam la irosala de muncă stearpă, prin aşezarea ogoarelor aşa cum obişnuim noi, de se spală pământul şi rămâne sărăcia. Nici măcar de am îngrăşa ogoarele şi tot n'ar folosi la nimic, căci ploaia le spală într'una.

Rânduirea ogoarelor, aşa cum am văzut-o la Trascău, am întâlnit-o apoi şi prin alte părţi din ţară, e dreptul tot numai în Ardeal. Se vede că pe acolo a avut cine îndruma pe plugari, să le deschidă ochii asupra rostului muncii lor.

Mare lucru este când te învaţă cineva, bine înţeles şi dacă asculţi de învăţăturile date.

SEARA A VIII-a

DESPRE UN BOB DE GRÂU.

In săptămâna trecută am sfârşit vorba mea cu un oftat. Bine e când se găseşte cine să-ţi deschidă ochii şi să-ţi lumineze mintea! Că noi păşim ca oile. Cum am apucat de la părinţi aşa mergem şi noi mai departe. Nici hăisa, nici ţeala.

Vedem că lumea s'a înmulţit, că pământul s'a împuţinat. Noi dăm înainte cu sămănatul fasolii numai după ce auzim tunetul întâia oară. Fie că Paştele vine de vreme ori târziu, noi după el ne luăm la arat pentru popuşoi, chiar dacă în Postul mare e vreme bună de sămănat.

Aşa am deprins, aşa facem. A cui e vina? Şi a noastră şi a altora. A noastră că nu începem a judeca şi noi, cum stau lucrurile, cum e mai bine. A altora că nu ne învaţă cum să facem. Să ne spuie, să ne arate, să nu li se urască cu spusul, că noi, dă! în unele privinţi suntem ca nişte copii încă.

Ce să vă spun, oameni buni? Cât dădeam şi eu mai înainte ajutor, ce ştiam? De mă punea să ţin coarnele plugului, le ţineam; mă aşeza pe boroană, ca să fie mai grea, stăteam şi eu ca o piatră. Vedeam cum încolţeşte grâul, cum ajunge să nu se vadă cioara 'n el, cum înfrunzeşte, cum dă în spic şi apoi în pârgă. Ajutam la secerat şi la treerat, la arman.

Ce ştiam eu despre bobul de grâu, de trior, de saramurare? Erau poveşti, ca şi pentru mulţi dintre Dv., dacă nu chiar pentru toţi.

Despre acestea am învăţat într'o singură zi. Ce zic? Intr'un ceas, pe care nu-l voi uita cât voi trăi.

Vorbea un domn profesor pentru plugari, într'o şcoală de lângă Dorohoi. Domnul locotenent venise la o rudă a lui care se nimeri să fie tocmai directorul şcolii. Şi nu! numai decât să mergem şi noi la şezătoarea ce se ţinea pentru sătenii dinprejur. Bun obiceiu, n'am ce spune. Nu e vorbă că şi Domnul învăţător al nostru ne vorbeşte la fel din vreme 'n vreme. Numai că acolo nu era numai vorbă. Pe o pânză din fundul clasei să arăta fel de fel de minunăţii, cu un aparat, luminat.

Mult m'a ademenit lămurirea Domnului profesor, despre viaţa unui bob de grâu. Eu ştiam că omul are viaţă; acolo am învăţat că şi grâul este fiinţă, are viaţă.

Domnul profesor ne-a arătat multe de toate. Pe pânză am văzut chipul grâului sămănat în pământul obişnuit, cu arătură de câteva degete, aşa cum facem noi. Alăturea am văzut chipul unui pâlc de grâu sămănat în pământ arat adânc, îngrăşat cu băligar. Cum ar fi un copil lângă un flăcău, aşa erau şi cele două soiuri de fire hrănite felurit. Grâul din pământul slab, avea pai firav, scurt şi cu un spic nici cât coada şoarecului; grâul din pământul bine lucrat era înalt în paiu şi în spic ca vrabia, cum urăm la Sf. Vasile.

— Iată, spunea profesorul: Unele fire au avut ce mânca şi au crescut; celelalte, au stat flămânde toată vara şi au rămas închircite.

Dar asta nu era nimic.

Pe pânză a mai arătat un bob de grâu, mărit, cam cât

un copil. Intâi ni-l arătă la faţă. Pare că era din aramă; bătut cu ciocanul şi strălucea ca oglinda. La un capăt se vedea ceiace zicem noi că e faţa lui Hristos, cu gură şi ochi, dar mare, mare în adevăr cât o faţă de om.

Pe urmă ne-a arătat bobul despicat în două, în lung.

Măi oameni buni! Dacă aţi vedea şi Dumneavoastră ceia ce am văzut eu atunci, v'aţi încruci cum am rămas şi eu cu gura căscată.

Şi iarăşi începe Domnul profesor a spune:

— Iaca aici într'un colţ, jos, stă puiul grâului. Pentru el munceşte grâul; pentru el adună toată vara, căci din bobul sămănat, va ieşi alt fir de grâu.

Şi în adevăr într'un colţ, ca înfăşat în scutice, se afla puişorul cu o rădăcioară şi un muguraş.

— Incolo, ne arată profesorul, bobul de grâu întreg nu e decât un mare hambar plin cu saci, numai grăuncioare de făină, hrana puiului. Noi furăm făina pe care mama o pune lângă pui, ca să aibă acesta ce mânca până ce se face mare şi câştigă şi el prin muncă. In tocmai ca şi între oameni.

Şi în adevăr bobul întreg de grâu era plin cu saci rotunzi mărunţi, mulţi; în fiecare se aflau fire şi mai mici, ca făina.

— Puiul, spunea profesorul, este plăpând. Bobul de grâu cade din spic, fie scuturat de vânt, fie treerat. Stă la ger, la vânt, la ploaie, când omul nu-l adăposteşte în hambar. Puiul ar degera lesne; făina, mâncarea lui, ar mucegăi, dacă mama n'ar fi avut grija să învălească bobul întreg în cojoace, prin care nu trece nici ploaia nici gerul. Cojoacele acestea nu sunt decât tărâţele, ce se desprind la măcinare.

Acuma iaca cum stă lucrul. Dacă paiul, părintele, are

mâncare din belşug, adună din belşug mâncare şi pentru pui. Bobul în acest caz e greu, plin.

N'are ce mânca firul de grâu? Are mâncare pe sponci? Bobul rămâne firav, sbârcit, cu puţină făină în el. Insă în vorba obişnuită dintre plugari asta e spusă în felul următor: Anul acesta n'am scos de pe falce, de pe pogon, decât atâtea bănicioare sau atâţia hectolitri. Iar când negustorul la târg vrea să-ţi cumpere grâul, întâi îl cântăreşte în palmă să vadă e greu ori uşor? Dacă e greu, e bun; de e uşor nu este plin cu făină. Iţi dă pe el preţ de nimica.

Vra să zică: dacă plugarul vrednic ştie să îngraşe ogorul lui, grâul are de unde trage hrană; bobul e plin, greu; recolta e bună ca şi câştigul plugarului. Dacă plugarul numai sgârie pământul şi acela secătuit, slab, grâul n'are de unde trage ceia ce-i place. Spicul e subţire, sec, boabele mărunte, trag uşor la cântar. Degeaba truda.

Şi e bine să aflaţi ce mai spunea acel profesor.

— De când s'a îmbucătăţit pământul la săteni, grâul în ţară a scăzut, căci sătenii nu cunosc nevoile grâului; nu îngraşă pământul; nu aleg bob de bob la sămănat. Recolta e slabă. Pe când mai înainte vreme Ţara românească era în fruntea celorlalte ţări care dau grâu şi toţi ni-l cumpărau, căci era plin şi greu; azi suntem la coadă. Grâul pe care-l scoatem noi, neştiutorii, de pe ogoare, este slab, amestecat cu neghină şi alte multe seminţi de burueni. Nu ni-l primeşte nimeni. De aceia n'are preţ.

Eu v'aş mai lămuri în privinţa aceasta, dar nu prea mă pricep. Am să rog pe Domnul învăţător să ne povestească el data viitoare.

SEARA A IX-a

DESPRE VIAȚA UNUI FIR DE GRÂU.

Săptămâna trecută eu v'am spus ce-am văzut pe pânză: Un bob de grâu tăiat în lung, așa de mare în cât în locul puișorului din el, puteai așeza un sugaciu. V'am spus că profesorul vroia să lămurească pe cei care-l ascultau, că dacă plugarul îngrijește bine de grâu, acesta îi dă rod bun. Nu e deosebire între îngrijirea grâului și a unei vite. Dai mâncare bună unei vaci? Dă și ea lapte mult și gras. O lași să moară de foame? Ugerul ei e ca un sfârc, sterp.

Cum s'ajunge la legătura asta dintre îngrășarea pământului și îngrășarea bobului, eu nu mă mai pricep într'atâta în cât să vă învăț și pe Dv. Am spus ce am văzut. Domnul învățător are să aibă bunătatea să ne spuie ceia ce eu nu pot, căci Dumnealui știe mai multe decât mine.

Domnul învățător începe:

— După cele spuse de Domnul Vasile, îmi este mai ușor să vă fac să pricepeți că și buruiana este o vietate.

Este o vietate ca și noi, ca și cânele, ca și peștele, căci doar și ea se naște dintr'o sământă, crește, moare. Ca să crească îi trebue hrană; piatra nu crește.

Vor spune unii: Cum e vietate buruiana, dacă nici nu simte, nici nu se mișcă. Să nu credeți una ca asta. Când rupi creanga dintr'un copac, e dreptul că el nici nu fuge,

Grâul, pe care îl scoatem noi, neştiutorii, de pe ogoare, este slab.

nici nu ţipă, dar tânjeşte. Şi apoi oare muşcata din fereastră nu simte lumina soarelui, de-şi îndreaptă frunzele înspre el? Nu se mişcă oare cârcelul de mazăre sau lujerul de fasole până ce dă de haragul de care se prinde? Simt şi plantele; se mişcă şi ele, dar fiind legate de pământ, se mişcă mai încet, mai pe nevăzute.

Viaţa însă se arată mai ales prin creştere. Copilul creşte, cântăreşte tot mai mult. Cum ar creşte dacă n'ar mânca? Din ce mănâncă se face carne, os, sânge. Aşa şi cu un grăunte de popuşoiu.

Il asvârle omul în brazdă. Din el iese firicelul verde cu 2 frunzuliţe. Creşte, creşte, până ce ajunge cât un stat de om. Dă grăunţe, iar toamna moare. Viaţa lui a fost numai de un an. Sunt fluturi care nu trăiesc de cât o zi.

Copilului îi dă mama lapte; mai apoi mănâncă de toate ca şi un om mare.

Cum mănâncă puiul de grâu ca să crească? Când încolţeşte sămânţa, cea dintâi grijă e să dele rădăcini, ca nişte musteţi. Este ploaie la vreme? Rădăcinile se pun pe supt apa din pământ. Când planta suge prin rădăcină, suge nu numai apă, dar şi fel de fel de săruri pământoase. Ceia ce face mai bine asămănarea dintre copil şi plantă este aceia că nici copilul nu mănâncă ori şi ce, dar nici planta. Ii place un fel mai mult decât altul; il caută, întinzând rădăcinile şi resfirându-le uneori până la adâncuri de 1—2 metri. In pământ sunt fel de fel de substanţe. Nu toate priesc aceleiaşi buruieni. Una alege una, alta alta. Deaceia vedeţi că nu pretutindeni cresc aceleaşi plante. Se adună la un loc acele, cărora le place aceiaşi substanţă găsită mai din belşug într'un loc. Coada Ursului n'ai s'o găseşti prin gunoişti, ci numai pe lângă malul nisipos al apelor.

Acuma să vedeţi ce se întâmplă. Sameni pe un ogor

mereu-mereu aceiaşi plantă, să zicem porumb. Porumbul are rădăcini scurte; suge ce-i place din acelaş strat subţire din brazdă. Primeneşti, nu e vorba, pământul prin arătură, dar nu prea, căci arătura nu se face adâncă. Stratul acela de o palmă de gros, din care porumbul suge mereu, ce-i place, de la o vreme, sărăceşte, slăbeşte. Dacă tot ieai şi nu pui la loc, se isprăveşte. E ca şi în gospodăria omului. Porumbul din an în an nu mai are de unde să se hrănească cu ceia ce-i prieşte. Creşte tot mai pipernicit, cu rod slab. E aproape de mintea omului, aceasta.

Atunci din două una: ori nu mai sameni popuşoi pe ogorul acela, ci o altă buruiană, cum ar fi grâul, care are rădăcini lungi şi-şi poate trage ce-i prieşte dela adânc, deci din pământul nesăcătuit, sau dai pământului îndărăt ce i-a luat porumbul. Cu alte cuvinte îl îngraşi. Mai înainte vreme când pământ de arătură era mai mult şi oamenii mai puţintei, o parte se sămăna, iar altă parte se lăsa pârloagă şi se dădeau oile pe el. Fără să ştie, plugarul îngrăşa pământul cu băligarul turmelor. Azi când pământul e împuţinat, căci s'a înmulţit lumea, nu mai merge cu pârloaga. Pe fie care an câmpul trebue îngrăşat, dacă vreai să nu slăbească şi să deie rod.

Cu ce se îngraşă pământul? Cu tot ceia ce-i place plantei sămănată. De e pământul hleios se pune năsip sau piatră de var; de e năsipos i se pune pământ mai humos. Dacă e slab se pun îngrăşăminte.

De unde se pot lua? Unele se fabrică în fabrici, altele le poate fabrica gospodarul în curtea lui.

Işi face o groapă de gunoi, în care asvârle tot ce se iroseşte altfel. Coji de cartofi de la pregătirea mâncării, zoile de la spălatul blidelor, găinaţul ori penele împrăştiate prin curte, dar mai ales paiele şi strujenii călcaţi în picioare de

vite, în grajd. Toate amestecate cu băligar şi udul vitelor. Ceia ce a fost asvârlit în groapa de gunoi dospeşte, putrezeşte. E îngrăşământul mai ieftin, cel mai bun şi cel mai uşor de făcut.

Aiurea se scoboară omul din căruţă şi adună baliga lăsată de cal ori vită în mers; e aur. Până şi scârna de om se foloseşte, căci e un foarte bun îngrăşământ.

Şi astfel de cum încolţeşte, planta suge din pământ ce-i place. Numai aşa se îngraşă, adică se înalţă în trup, dă frunze sănătoase, dă boabe multe şi grele, ceia ce însamnă iarăşi aur pentru plugar.

De ce oare grâul sămănat după fasole ori mazăre dă rod mai mult şi mai bun, după cum de sigur a băgat în samă orice plugar mai ager la ochi.

Invăţaţii au lămurit lucrul, care desvăluie una din cele mai frumoase minunăţii ale firii.

Pe rădăcinile de mazăre, de luţernă, şi de toate acele plante care au păstăi, s'au găsit nişte nodâlci, unele cât un bob de mazăre. Oamenii de ştiinţă, iscoditori, au aflat că în asemenea umflături trăesc nişte fiinţe mărunte de tot, numite microbi. Cât trăesc ei, fabrică acolo în căsuţele lor, cu aerul din afară, o materie care place peste măsură de bine grâului. Când se culege mazărea ori fasolea de pe câmp, rădăcinile lor rămân în pământ, cu nodâlcile pline de materiile hrănitoare fabricate de către microbi. Grâul sămănat şi încolţit şi peste ele, dă le suge cu lăcomie. Ii prieşte; creşte şi dă rod însutit de cât dacă nu le-ar fi aflat în cale.

Aceste şi altele sunt arătările care desluşesc şi celui mai greu de cap:

1) Că plantele toate sunt vietăţi. Că au şi ele gusturile lor şi nu mănâncă orice. Aleg.

2) Ca să crească, planta are nevoe de mâncare pe care o ia din pământ prin rădăcini ori din aer prin frunze.

3) Când pământul e secătuit, de ceia ce place plantelor, acestea cresc pipernicite şi nu dau rod mult.

4) Omul chibzuit dă de mâncare plantelor sămănate îngrăşând pământul cu tot ceia ce ştie că prieşte plantei.

5) Ca să ştie ce doreşte planta şi cum să-i pregătească îngrăşămintele, fiecare plugar trebue sau să treacă pe la o şcoală de agricultură, cum sunt multe în ţară, sau să mai aibă în casa lui câte o carte de Cunoştinţe folositoare, din care învaţă cum să îngrijască de sămănături.

E spre folosul lui, căci de muncit tot munceşte! Altfel nu merge.

SEARA A X-a

DESPRE SELECTOARE, TRIOARE ŞI SARAMURARE.

Vasile Onofrei începu iarăşi să povestească.

— Domnul învăţător v'a lămurit pe deplin asupra vieţii grâului şi cum dacă îl îngrijeşti, dacă îi dai de mâncare ce-i trebue, îngrăşând ogorul, ajungi să capeţi boabe pline, grele, aur nu altă ceva.

Vedeţi ce însamnă să deschizi ochii oamenilor? După cele spuse de Domnul învăţător mi s'a luminat şi mie mintea asupra celor văzute aiurea, dar despre care abea acum îmi dau samă, cu adevărat.

M'am nimerit într'un rând într'un sat din Basarabia. Zău nu mai ştiu cum îi zice. Prin atât de multe locuri am trecut, că nu le mai ţin minte numele.

Se adunase lume din mai multe sate. Venise ordin din Bucureşti, de la Ministerul de agricultură, ca domnii agronomi să arate plugarilor cum se face alegerea seminţelor, ca să se capete rod sănătos.

După ce am ascultat cele spuse de către Domnul învăţător, mă încumet să-i iau locul şi să vă vorbesc eu, aşa cum am înţeles că stau lucrurile.

De bună samă că altfel gândeşti după ce ştii că şi grâul e o fiinţă.

Stau şi judec aşa: Dacă grâul e vietate, atunci din sămânţa lui bună şi sănătoasă, vor ieşi sănătoase fire de grâu. Acestea hrănite cum se cuvine, vor da bun şi îmbelşugat rod. E aproape de mintea fiecăruia, că din seminţi firave, mare lucru nu iese.

E ca şi printre oameni. Din părinţi sănătoşi ies copii sănătoşi. Având cu ce-i hrăni, aceştia vor ajunge oameni sdraveni, care la rândul lor vor da copii sdraveni. Una şi cu una fac două.

Dintr'un tată beţiv vor ieşi copii slabi, care mor în drum sau ajung schilozi. Nu e nevoe să-i spun numele, dar, din păcate, toţi ştiţi nenorocirea unuia din satul nostru, cu copii de ţi-i milă de ei.

Acum să vă spun ce am văzut în satul acela basarabean.

Agronomul a adus o maşină numită trior. Un soiu de vălătuc cu găuri unele mai mici, altele mai mari. E o născocire minunată, cu care se alege grâul de neghină, dar şi din boabe ies numai unul şi unul. Când le iai în mână, aşa alese, ţi-e mai mare dragul să le cântăreşti în palmă. Pare că ai avea plumbul, cu care se încarcă puşca de vânat.

Acum înţelegeţi cum vine treaba. Din cât grâu de sămânţă are omul, alege bob de bob, tot una, ce e plin. De ce? Firul ce va ieşi va fi sănătos, cu rădăcini adânci, înfrăţeşte bine şi dă spice mari, dacă a avut ce mânca.

Agronomul spunea că un asemenea trior pentru ales seminţele nu-l poate avea ori cine, căci e scump. Mai are un cusur; alege încet.

Din ordinul Ministrului a arătat şi un alt instrument mai ieftin, mai practic. Ii zice selector, adică cel care alege.

Nu e un tăvăluc, ci ca o masă cu marginile înălţate. Şi se învârteşte în jurul ei, cum s'ar învârti pietrele de moară,

numai că se învârteşte repede şi mai lesne. Torni grâul pe această masă şi o învârţi. Boabele pline fiind grele se aleg de hoaspe şi boabele seci, fiind asvârlite mai departe. Agronomul spunea că acest instrument e mai ieftin. Il pot cumpăra primăriile şi apoi închiria la săteni pe nimica toată. Plugarii pot sămăna astfel grâu ales, care va da rod bun.

Cine are ochi de văzut şi urechi de auzit nu se poate să nu prindă, din lămuririle date, că aşa este. Domnul agronom a arătat nişte grâu ieşit din sămânţă aleasă cu maşina şi altul din sămânţă cum dă Dumnezeu. Nici nu avea aface unul cu altul.

Dar mai spunea Domnul agronom:

— Nu ajunge să alegi sămânţa de grâu, nici să îngraşi pământul. Grâul ca şi omul are duşmani nenumăraţi. Printre ei sunt boli pe care le ştie toată lumea: tăciunele, rugina.

Asemenea boli nu vin din cer, ci prin molipsire. E ca şi printre oameni. Când dă o molimă de anghină într'un sat, se molipsesc copiii unul de la altul. Ajunge să se îmbolnăvească unul, ca să deie boala şi altora. Boalele au şi ele sămânţa lor.

Sămânţa tăciunelui şi a ruginii stă lipită de pieliţa bobului de grâu. E atât de mică în cât nu se vede cu ochii, ci cu instrumente măritoare. Nu o vezi, dar o poţi omorî, dacă faci baie bobului de grâu cu o apă anume, cum ar fi aceia în care se topeşte bunăoară piatră vânătă, folosită la stropitul viei, tot împotriva unor boli, cum e mana.

Aşa dar dacă scalzi boabele de grâu alese în asemenea apă, se ucide sămânţa boalei şi grâul nu mai prinde nici tăciune, nici rugină.

Nu ştiu, oameni buni, dacă m'aţi înţeles pe deplin. Să nu fi păţit şi eu ca gaiţa care s'a împodobit cu pene de

păun, dar nu i-a mers. Am căutat să iau locul Domnului învăţător, dar la urma urmei să nu fi păţit ruşinea. E bine când fiecare îşi păzeşte lungul nasului.

Ce să fac?

Eu vroiam nu atâta să vă lămuresc asupra celor văzute, cât mai mult să vă spun dreptatea ce o au cei care ne aduc învinuire că nu ştim cum să folosim pământul ce ni s'a dat în stăpânire.

Vădit lucru; dacă îl arăm cum îl arăm, cu doi boi slabi de-i dă jos vântul; dacă sămănăm ce dă Dumnezeu, grâu în două cu codină şi neghină; dacă nu îngrăşăm pământul, ci-l lăsăm să se istovească, ce putem scoate din el? Cum e cu grâul e şi cu popuşoiul, ce-i mai zice pe aiurea porumb şi cucuruz. Prost sămănăm, prost culegem. N'avem cui ne plânge, de cât doar că n'are nimene cine să ne deschidă ochii. Poate dacă ne-ar lămuri cineva mai adese, ne-am schimba şi noi.

Că dă! N'om fi noi mai hâtri la minte de cât alte naţii, după cum nici de tot catâri nu suntem, ca să rămânem în ale noastre fără să ţinem samă de sfatul altora.

SEARA A XI-a

DESPRE FELUL SĂMĂNĂTURILOR.

Ce ştim noi despre cele bune din lumea asta mare? începu într'o altă seară, Vasile Onofrei al nostru.

Ne învârtim tot în loc, de cum deschidem ochii până ce-i închidem de veci. Prin ce se cunoaşte că trăim mai deosebit de cât bătrânii noştri? De cum să svântează pământul, pornim la arat cu doi bouleni ieşiţi din iarnă numai cu pielea şi ciolanele pe ei, fără vlagă. Trag la deal de se spetesc; răsuflă din greu de crezi că acuş-acuş vor cădea din picioare. Ce sămănăm? Popuşoi şi iar popuşoi. Mai săpăm câteva cuiburi de fasole ori de bostani printre ei. Grâu de toamnă la noi nu se prea obişnueşte. Alte sămănături la noi nu se cunosc. Aşa am apucat, aşa mergem şi noi. Toamna satul nostru e plin de glugi de strujeni şi grămezi naramzii de bostani sau dovleci, cum am auzit că li se spune pe aiurea.

An de an e la fel. Suntem bucuroşi când umplem coşarul cu popuşoi şi când punem în pod un sac-doi de fasole. Mâncarea noastră de toate zilele? Mămăligă cu fasole şi fasole cu mămăligă.

Zică cineva dintre Dumneavoastră dacă nu e aşa.

Ce avem noi de vânzare? Ceva popuşoi când se face mai mult. Atât.

Nu e la fel pe aiurea. Ogoarele sunt împestrițate. In prejurul satelor sunt ogoare de grâu ori săcară, altele de ovăs, dar şi de soarea-soarelui. Nu mai vorbesc de luţerna verde de cum se spală spuma omătului până ce dă bruma.

Eram odată prin părţile Mureşului. Veneam dinspre Timişoara. Inainte să trec podul peste apa Mureşului la Arad, străbatem un sat. Era către seară. Şi acuma pare că văd înaintea ochilor, ceia ce mi-a fost dat să văd acolo.

Casele sunt trase la linia drumului. Nici un gard mai înainte sau mai îndărăt. Zid de la un capăt la altul a! satului. La fiecare casă se înălța câte o cumpănă lungă; peste tot pare că erau nişte gâturi de păsări uriaşe. Ca şi când ar fi fost mişcate odată toate, se lăsau şi se ridicau ca purtate de un singur om. S'a minunat şi Domnul locotenent. Era frumos de văzut, cumpenele aceste mişcându-se într'una în asfinţitul ce încinge cerul.

— Hai, măi Vasile, să intrăm într'o curte. Nu ne-o da afară. Vreau să văd ce se ascunde după zăplazul înalt şi de ce se pleacă şi se înalță cumpenele. Ce se face cu atâta apă?

Deschidem portiţa în cea dintâi curte. Toţi ai casei se găseau la treabă. Ce era? In toate grădinile din satul acela nu se găseau de cât patlagele roşii. Era o frumuseţă. Tufele înălţate şi legate fiecare de câte un ţăruş, erau aşezate în şiruri. Patlagelele, unele coapte, roşii, altele în pârgă, gălbui, stăteau ca merele pe crengile copacului.

La fiecare gospodărie să afla câte o fântână cu cumpănă, iar spre seară se udau patlagelele. De aceia se mişcau cumpenele, aşa, într'una.

— Şi ce faceţi cu atâtea patlagele, întrebă Domnul locotenent pe gospodarul desculţ, cu pantalonii suflecaţi până

la genunchiu, ca să nu-i ude cât turna în şanţ apa din ciutură.

— De am mai avea încă pe atâta, răspunde gospodarul. Se caută la oraş. Ce rămâne facem bulion, care se vinde şi mai departe de Arad.

Satul întreg trăia de pe urma patlagelelor roşii din grădina fiecărei case. Unii gospodari aveau şi pământ la câmp, dar cam puţintel. Işi asigurau viaţa cu ce scoteau de pe patlagelele din grădină.

Altă dată am ajuns până 'n Bucovina, dincolo de Cernăuţi. Ce ţară mândră! Ce neam de români frumoşi, curat îmbrăcaţi întotdeauna! D'apoi femeile? Ca trase prin inel, iar faţa rumănă şi plină, de o poţi tăia cu o aţă. Când îşi anină colţul catrinţei vargat, în brâuşorul ce le strânge mijlocul socoţi că sunt orăşence îmbrăcate în costum naţional, cum se obişnueşte la oraşe în zile de sărbători, la paradă.

Bucovina în adevăr e ca o grădină. Nu degeaba am cântat şi noi la şcoală: Bucovină, Bucovină, Veselă grădină.

Cât am umblat prin ea, n'am văzut loc sterp ori râpă în preajma satelor. Ogoarele sunt ca nişte straturi. Nu întâlneşti ca la noi coaste întregi de dealuri numai popuşoi. Acuma nu e vorbă oamenii sunt mai mulţi de cât pe la noi şi au pământ puţin. Dacă nu l'ar lucra cum trebuie ar muri de foame.

Cum sunt lucrate, ţi-e mai mare dragul să te uiţi la ogoare. Grâul, şi mai ales săcara, e ca peria de deasă, fără un boz prin ea.

Sămănăturile sunt felurite. Alăture de un ogor de grâu vezi altul cu cartofi în şiruri, ceia ce la noi nu se obişnueşte. Mai încolo e un ogor numai cu maci. Din sământa macilor scot bani buni.

Dar ceia ce dă locurilor de pe acolo frăgezime chiar pe vreme de secetă, sunt ogoarele cu luţernă. Imaşuri sterpe, numai ciulini, ca pe la noi, nu se văd. De aceia şi vitele sunt pline, de străluce pielea pe ele.

Pe lângă casă veţi vedea tot ce trebuie pe iarnă: ceapă, varză, de nu duc oamenii dorul de ele. Inul ori cânepa nu lipseşte de nicăeri. Altfel n'ar avea cămăşile albe ca zapada, podoaba îmbrăcăminţii, la bărbaţi ca şi la femei.

Dar iarăşi mă întorc şi zic: din capul lor n'au ajuns ei să lucreze pământul cum îl lucrează. Se vede treaba că i-au deprins nu numai nevoile, căci şi noi suntem nevoiaşi, dar au avut noroc de i-a îndrumat cineva. Greu a fost începutul, că pe urmă s'au învăţat unii de la alţii, după cum se vede chiar în satele de dincoace de vechiul cordun, care despărţea Bucovina de Moldova. S'au uitat sătenii la vecinii lor de peste graniţa de până mai eri şi s'au deprins şi ei să crească cum trebue o vită, să samene luţernă, să puie cartofi. Aşa e pe valea Siretului în Dorohoi şi chiar Botoşani.

In cuibul nostru, departe de drumul bătut, pe noi cine era să ne înveţe? Ne-am mulţumit să facem fiecare cum am văzut la părinţi sau cum ne-a tăiat capul.

SEARA A XII-a

DESPRE MÂNCARE.

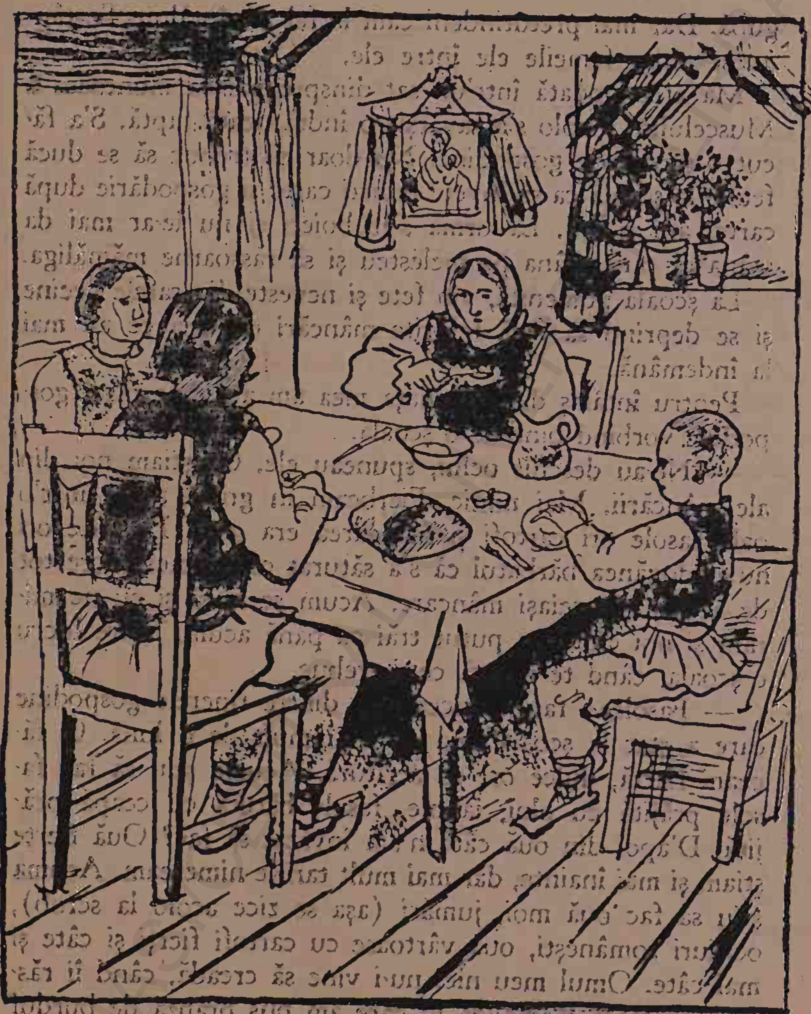
Nu ştiu cum veni vorba, dar dăunăzi seara am pomenit de mâncare; am zis că noi nu mâncăm de cât fasole cu mămăligă.

Da; m'a cam luat gura pe dinainte. Uitasem că tocmai în ziua ceia mămuca ne-a făcut nişte topitură de porc cu mămăliguţă şi brânză, de ne-am lins buzele, de bună ce era. Aş ruga-o să nu se supere, dacă ar fi aici, printre noi. Nu e vorbă că asemenea mâncare o gustăm, n'aş zice din Paşti în Crăciun, dar destul de rar.

Nu mi-ţi crede, dar am fost prin sate, aproape de Dunăre, în care femeile nu ştiu cum să facă brânză de vaci, nici unt. Nu mi-a venit să cred, până ce m'am săturat de brânză uscată şi sărată, ce o mâncam aproape în fiecare zi.

Iarăşi nu e vina femeilor. N'au avut de unde învăţa, căci, slava Domnului, se fac mâncări felurite chiar numai din fasole ori cartofi. Nu doar că n'ar fi în stare să gătească, pe cât n'au de unde învăţa. Borş de ştir, de urzici, de fasole e toată udătura de iarnă şi vară. Câte un puiu cu smântână ori alivence, numai la sărbători împărăteşti se mai văd la masă.

De ar fi numai pe la noi aşa, n'ar fi cine ştie ce pa-

Acuma știu să fac fasole prăjită cu oloi, iahnie.

gubă. Dar mai pretutindeni cam la fel am întâlnit. Se tânguesc chiar femeile ele între ele.

Mă aflam odată într'un sat dinspre partea muntoasă a Muscelului. Acolo s'a săvârşit o îndrăsneaţă faptă. S'a făcut o şcoală de gospodine. Nu doar că trebue să se ducă fetele la şcoală ca să înveţe numai carte şi gospodărie după carte, ani şi ani. La urmă s'ar boieri şi nu le-ar mai da mâna să puie mâna pe melesteu şi să răstoarne mămăliga.

La şcoala pomenită, vin fete şi neveste din satele vecine şi se deprind să facă felurite mâncări cu ceia ce au mai la îndemână.

Pentru întâiaş dată în viaţa mea am auzit pe nişte gospodine vorbind bine de o şcoală.

— Ne-au deschis ochii, spuneau ele. Ce ştiam noi din ale mâncării. Mai nimic. Fierbeam în grabă acolo într'o oală fasole ori cartofi şi mâncarea era gata. De câte ori nu bodogănea bărbatul că s'a săturat ca de mere acre tot de aceiaşi şi aceiaşi mâncare. Acum se miră şi ei; ne mirăm şi noi cum am putut trăi ca până acum. Mare lucru e şcoala, când te învaţă ce-ţi trebue.

— Fasolea-i fasole, zicea una dintre tinerele gospodine care a stat la şcoala ceia nu mai mult de o lună. O făceam fiartă, dulce ori cu acritură. Acuma ştiu să fac fasole prăjită cu oloi, iahnie, fasole bătută cu ceapă prăjită. D'apoi din ouă câte n'am învăţat să fac? Ouă fierte ştiam şi mai înainte, dar mai mult tari le nimeream. Acuma ştiu să fac ouă moi, jumări (aşa se zice acolo la scrob), ochiuri româneşti, ouă vârtoase cu cartofi fierţi şi câte şi mai câte. Omul meu nici nu-i vine să creadă, când îi răstorn pe masă mămăliga în care am pus brânză de burduf şi două ouă bătute pe deasupra, prăjite la foc bun.

Imi aduc aminte că atunci Domnul locotenent ascul-

tând cele grăite de către gospodine, îmi spuse în glumă:
— Măi Vasile, ai auzit? Să nu te însori, măi, cu o femeie până ce nu ţ'o da dovada că a trecut pe la o şcoală ca asta, ca să nu te hrănească numai cu varză murată şi mămăligă, cât ţine postul Crăciunului.

SEARA A XIII-a

DESPRE PIERDEREA DE VREME.

Nu de geaba e vorba că mult umbli, multe vezi, multe înveți.

Bunăoară, când stai și socotești, ce facem noi acum pe vreme de iarnă, de cum se înserează și până ce se luminează de ziuă? Mai nimic. Să zicem că ziua mai robotim prin curte, mai dregem cele scule. Cum se întunecă, și iarna se întunecă de vreme, ne vârâm în casă și stăm cu nasul în cenușă, lângă vatră sau ne ducem la crâșmă, cine se duce. La urma urmei n'ai ce face, trebue să te duci din vreme în vreme și la crâșmă. Altfel mori de urât. Acolo te mai întâlnești ba cu unul, ba cu altul, stai de vorbă și pui țara la cale. Nu trebue numaidecât să bei!

Ar mai fi cum să-ți omori vremea, cetind vre-o carte de Cunoștințe folositoare. Câți pot? Câți fac? Atunci? Caști de ți se rup fălcile și aștepți ceasul când să te strângi covrig și să dormi.

Puțină socoteală nu strică; am făcut-o odată cu un gospodar de prin părțile Făgărașului, care se întorsese din America, unde stătuse vre-o 10 ani.

Imi spune că pe acolo oamenii nu irosesc vremea cum o irosim noi pe aice; au o vorbă: „Vremea e aur".

Și începurăm noi să socotim.

Am luat noi să numărăm întâi Duminicile. Am găsit 52, vra să zică aproape o lună şi jumătate.

— Duminica se ţine cu sfinţenie, pretutindeni pe unde am umblat, îmi spunea el. Oamenii se duc la biserică, apoi mănâncă mai bine, stau acasă de citesc sau pornesc vara la o pădure, la un munte, la un iaz, fiecare după loc şi putinţă.

Şi iarăşi am prins a număra sărbătorile împărăteşti, când se face liturghie la biserică. Am găsit vre-o 26. Dar nu s'a isprăvit, căci la noi femeile, dar şi bărbaţii, mai ţin ba Ilie Pălie, ba Foca, ba Izvorul tămăduirii. Altele nu lucrează Joia după paşti că e de boală; alta că e de altă ceva.

Una cu alta mai fac şi aceste sărbători păgâneşti vre-o 10—15 pe an şi unele cad tocmai când îţi crapă măseaua de treabă, cum e Foca de pe vremea seceratului.

Aşa dar una cu alta sunt vre-o 90 de zile pe an nelucrătoare. Câte mai rămân? 9 luni bune, lucrătoare. Dintre ele trebue să scazi zilele de iarnă. Cam de la Sf. Dumitru şi până pe la mijlocul Postului Mare, acum se face ziuă şi acum se înserează. Măcar 3 luni dacă nu mai mult, ce înţelegi din zi? Nimic. Afară se pun troene, mai viscoleşte ori plouă de nu poţi duce nici măcar un car de gunoi pe câmp. Stai cu braţele încrucişate. Stai, dar îţi stă norocul. Vremea trece fără nici un folos.

Şi acum iarăşi mă întorc la cele văzute. Sunt oameni care nu stau de geaba. Găsesc ceva de lucru, în afară de ceia ce fiecare gospodar bun trebue să lucreze, dregând o roată, mai bătând un cuiu la plug, mă rog treburi de ale gospodăriei pe care le isprăveşti repede.

M'am nimerit într'o iarnă prin nişte sate, hăt de departe, înspre Crişuri, în apropiere de un târg căruia îi zice Beiuş. Pe acolo pământ de arătură e puţin şi slab. Oamenii au

fiecare câte o îndeletnicire alta de cât plugăria. Intr'un sat sunt olari, în altul dogari.

Acum zici că aceştia sunt meşteşugari; nu sunt însă la fel în totul ca ferarul din satul nostru, care nu face alta decât potcoveşte ori pune şine la roată, iarnă şi vară. E meşteşugul lui din care trăeşte. El plugărie nu face; ceilalţi însă fac şi plugărie.

Intr'un rând am dat de un plugar, nu mai ţin minte prin ce sat din şes. El îşi scotea pânea împletind rogojini din papură, făcând coşuri. Ba ce să spun, şi tare m'am minunat, prin ţinutul Hotinului am găsit într'o casă lucrând tata şi cu doi feciori la împletit din pănuşe de popuşoi, moi ca mătasa, nişte papuci. Era în legătură cu un negustor, care-i cumpăra tot ce împletea el într'o iarnă. Cât am stat la el în gazdă, vre-o săptămână, mă deprinsesem să lucrez destul de bine. Dac'aţi vrea vă pot învăţa şi pe Dv. Am făcut nişte rogojini mici, de acele care se pun în biserică sub picioare, ca să nu te tragă frigul de la piatră. Omul de care vorbeam mărturisi că tot îi iese ceva pe iarnă din vânzarea papucilor şi a pălăriilor făcute din pănuşele, pe care la noi le umflă vântul.

Despre lucrurile făcute din mlădiţe de răchită, nu mai vorbesc. Tot în Basarabia am găsit un gospodar ce ştia să facă mese, scaune. Işi luase ca ucenici vre-o 3 băeţi din sat. Nu putea dovedi singur pe cât i se cerea. Deschisese atelier, căci învăţase omul la o şcoală de meserii, iar răchita de împletit, o are pusă la marginea unei ape ce-i trece prin fundul grădinii. De la el învăţase alţi gospodari, care acum lucrau acasă, dar tot pentru el. Nu lucrau degeaba.

In acest chip nu numai că-ţi treci vremea, altfel irosită, dar tot mai picură acolo un ban-doi de-ţi prinde bine. Şi

chiar dacă nu vinzi ce lucrezi în serile de iarnă, îţi rămâne pentru casă. Dacă am învăţa bunăoară noi să facem pălării din pănuşi de popuşoi ori din paie de grâu, credeţi că ne-ar strica să purtăm vara, când soarele dogoreşte, o pălărie de paie în loc de căciulă, de ne curge sudoarea şuroaie pe faţă? Prin Ardeal nu numai săsoaicele, dar şi româncele s'au deprins să aibă pălării de paie, când merg la seceră ori prăşilă, de le bate soarele ziulica toată.

SEARA A XIV-a

DESPRE FOLOSINȚI NESOCOTITE IN GOSPODĂRIE.

Şi fiindcă veni vorba în Sâmbăta trecută despre vremea irosită fără folos, să vă vorbesc azi despre altăceva, tot în legătură cu irosala.

Sunt lucruri mărunte de care noi nu ne batem capul. Deprinşi cu belşugul, aşteptăm belşug. Să strângem bunăoară flori de romăniță ori de tei, pentru ori ce nevoe sau chiar spre vânzare? Doamne fereşte!

De avem un măr-doi în grădină, merele, căzute pe jos, vermănoase, le lăsăm să putrezească sau le dăm la porci. Şi câte toate.

Eram cu Domnul locotenent într'un sat de lângă Tighina, tocmai pe Nistru. Cum îi obiceiul prin Basarabia, se bea acolo mult ceai. E un obiceiu bun, mai bun de cât să se beie rachiu. Pe lângă ceai ne dădea gazda, îmi dădea şi mie, nişte povidlă, magiun se zice pe aiurea.

Domnului locotenent i-a plăcut tare mult. Spunea el că nu samănă cu povidla din prune, cu care era obişnuit.

— E făcută din merele vermănoase şi cele căzute de secetă, îi spune gazda. Nu e cine ştie ce mare cheltuială şi ține până la Paşti, sau chiar mai târziu dacă e pusă la loc

ferit de umezeală. Nu dăm merele căzute la porci, cum fac alţii; nici nu le lăsăm să putrezească. Se spală, se taie tot în câte 4, scoţând ce e stricat şi apoi se pun cu puţină apă la foc slab. Se trec prin sită. Se amestecă miezul ce iese la un kilogram cam cu 3 sferturi de kilogram de zahăr. Se fierbe totul încă vre-un sfert de ceas mereu mestecând cu o lingură curată de lemn şi se toarnă într'un vas de sticlă cât e cald.

Ţin minte pe din afară cum se face, căci prea era bună povidla, acruţă, limpede şi roşcată ca floarea de trandafir.

Ce să le faci? Dacă ştiu oamenii cum să trăiască, n'ai încotro. Mănâncă şi copiii ceva mai hrănitor chiar cu mămăligă rece.

Imi aduc aminte că scria într'o carte cum trăesc oamenii nevoeşi din ţara franţuzească; unii trăesc numai din ce dă pădurea.

De cum se împrimăvărează culeg sbârciogi, nişte ciuperci gustoase care cresc, slava Domnului, şi prin pădurile noastre. Oamenii de pe acolo culeg sbârciogi, mulţi după ploile de primăvară, nu numai ca să mănânce ei; îi usucă pe aţă şi-i vând iarna, cu preţ mai bun. La noi cresc sbârciogi în pădurea de fag din deal, dar cine-i culege? Se prăpădesc fără folos, căci nici de uscat nu-i uscăm, nici de făcut cu smântână, gospodinele noastre nu ştiu să-i pregătească.

In lunile Mai şi Iunie oamenii pomeniţi adună din curătură: fragi, apoi mure pe care le vând. Către toamnă culeg nişte ciuperci roşcate, pe care le păstrează tot ca să le vândă iarna. Culeg merele şi perele pădureţe de fac o băutură mai bună decât vinul. Până ce dă frigul pădurea le mai dă coarne, porumbele, pentru mâncare. Până şi jirul e adunat, de fac din el un oloi bun.

Şi câte altele, de care nouă nici nu ne-ar trece prin minte. Noi ce ştim? Cum spuneam altă dată mâncăm: mămăligă şi iar mămăligă, cu ceapă, cu brânză, dacă este, ori cu fasole dulci.

Cât umblam prin satele din Muntenia, spuneau oamenii, minunaţi, că pe vremea războiului, când la ei stăteau nemţi, aceştia făceau magiun ori povidlă şi din bostan, sau dovleac cum le spun muntenii. Trimeteau magiunul în ţara lor ca cine ştie ce bunătate. Până şi castanele, ce se mătură la noi la gunoi, unde sunt, ori se joacă dracii de copii cu ele, nemţii le foloseau; le ferbeau şi îngrăşau porcii cu ele.

Am cetit, nu mai ştiu unde, că pe aiurea până şi cărăbuşii scuturaţi primăvara din pomi, se pun în poloboace şi se dau găinilor de mâncare. Ci-că se ouă mai lungă vreme.

Din lucruri de nimic, ajung alţii să mai înlăture câte ceva din sărăcie, câştigând ba de ici un ban, de dincolo altul şi astfel înoadă un gologan-doi pentru zile grele.

Ei, dragii mei. Tot cetitul îţi poate deschide ochii pentru asemenea felurite folosinţe ale celor irosite sau nesocotite de către noi.

Să mă credeţi, c'am văzut cu ochii mei şi tare m'am minunat. Am văzut prin părţile Aradului cum s'a oprit în drum o căruţă în care erau gospodarul şi gospodina dintr'un sat nemţesc. Gospodina s'a dat jos din căruţă, de a cules baliga de cal din mijlocul drumului; a pus-o în pestelcă. S'a suit în căruţă şi a plecat mai departe spre casă. Baliga e de preţ, căci cu ea să îngraşă ogorul.

Mai mult nu vă pot spune. Tragă fie care învăţătura ce va socoti ca mai nimerită.

SEARA A XV-a

DESPRE PUTEREA UNIRII ȘI A INȚELEGERII DINTRE OAMENI.

Când am ieşit de la şezătoarea din Sâmbăta trecută, iarăşi mi-am găsit beleaua cu Moş Ifrim şi cu bădița Toader, care se vede că mă pasc; le-am greşit cu ceva.

— Măi băete, m'au apucat ei la roată. Ce tot îi dai tu cu muncă şi iarăşi muncă. Da ce? noi nu muncim, păcatele noastre? Şi ce se prinde de noi? Spuneai odată despre iazul cela cu peşti din Banat şi dădeai a înțelege că iazul nostru bătrânesc ne-ar fi de folos dacă ne-am uni şi l-am face la loc. Nu l-a putut face boerul când avea moşia lui. Să-l facem noi acum? Cu ce? Cum?

Pe drum spre casă mi-a trecut prin minte iarăşi câte ceva din cele văzute pe aiurea. Nu pot să nu vi le împărtăşesc şi dumneavoastră.

De cum e omul copil se deprinde în şcoală tot să cânte: Unde-s doi puterea creşte. La adică însă din ce a cântat la şcoală nu se mai ține nimic; fiecare dă bir cu fugiții. Ba-i câr, ba-i mâr, fiecare îşi caută de treaba lui şi nu se întovărăşeşte cu vecinul pentru un lucru folositor la amândoi.

Se înfundă butucul roții în glodul uliții, când aducem carul încărcat; prundiş peste deal este cât lumea în lunca Siretului. Dacă s'ar întovărăşi toți gospodarii câți stau pe

o uliţă şi ar aduce cu rândul câte un car-două de prundiş, dacă ar săpa şanţuri într'o parte şi alta a uliţii, nu s'ar speti boii toamna când cu căratul lemnelor ori al strujenilor.

Mai rar, dar am văzut şi minunea înţelegerii între gospodarii dintr'un sat.

Ţara Oltului ori a Făgăraşului este frumoasă, lucru mare. Nu te mai poţi sătura privind la munţii printre vârfurile cărora se joacă norii. Is frumoşi munţii, dar pe coasta lor repede, fug la vale pâraie iuţi, care când dau de locul jos, neted, de la poalele munţilor îşi domolesc fuga, ies din matcă şi fac mlaştini întinse, în care cresc numai stuf şi papură, tocmai unde e satul şi pârăul e gata să deie în Olt. Oamenii aveau mereu necazuri; ba se iscau şi boli. Frigurile nu se mai isprăveau la copii. După sfatul preotului, s'au jurat oamenii într'o bună zi, să scape de pacoste. S'au ţinut de vorbă. Oamenii de prin părţile făgărăşene sunt aşa: când le-a intrat ceva în cap nu se lasă până ce nu duc la capăt. Sunt mai altfel de cât noi, unde este o vorbă cam usturătoare, pe care ne facem că n'o pricepem: Moldovanului îi e greu până ce începe un lucru, că de lăsat repede se lasă.

S'au apucat, zic, şi au săpat matcă râului, ca să nu se verse când îl apucă toanele. Au săpat şanţuri în dreapta şi în stânga, de s'au scurs apele toate. Au stârpit în acest chip rogozul şi papura. Dintr'un ţinut numai mocirlă, au căpătat ogoare. Unde flutura coama stufului, azi se leagănă la vânt spicele de grâu şi popuşoi.

Halal de oameni, am zis eu în sinea mea. Ei n'au fost ca femeia din poveste, care se vaită împreună cu mămucă-sa, că va cădea drobul de sare de pe horn în capul copilului şi-l va omorî.

Aiurea am văzut altă minune, datorită tot oamenilor

Sunt sate mândre în Ardeal.

din sat. In părţile Sibiului se află un sat mândru, numit Săliștea.

Imi spuneau unii că acolo se găsesc cele mai frumoase femei din ţară. Nu m'am speriat când le-am văzut. De frumoase n'ar fi mai frumoase de cât ale noastre, dar de gospodine samăn n'au.

In satul acela rar se mai vede câte o casă de bârne, ici și colo, bătrânească cum se obişnuia mai înainte vreme în partea locului, sub munte. Sunt tot case de zid, cu ferestre mari, de întrec pe ale nemţilor. Ce-i drept e drept. Satul cuprindea pe vremuri oameni chiaburi. Erau oierii mărgineni, care împânzeau ţara cu turmele lor nenumărate. Veneau îndărăt plini de bani.

Acuma oieritul a scăzut, dar săliştenii au ajuns negustori buni. Bat pe jidani.

Intr'o vreme însă satul lor era pustiu primăvara de puhoaiele ce dădeau năvală din munți de era odată să ieie și biserica din loc. Aceasta s'a întâmplat din pricină că au tăiat pădurile din preajma satului, de a rămas coasta muntelui numai piatră. La o ploaie mare nimic nu se pune în calea şuvoaielor, care se adună unul câte unul de vin potop la vale. S'a găsit un vlădică, la care ţineau sătenii, căci era ca un sfânt și-și căta de turma lui duhovnicească. Il chema Andrei Şaguna. E îngropat la Răşinari, un sat de lângă Sibiu, într'un mormânt frumos, păzit de niște lei de piatră și umbrit de brazi înalţi și drepţi, ca niște lumânări. Şi zic: vlădica vede prăpădul că se întețește din an în an. Oamenii, ca oamenii. Ori nu le venea în minte ce să facă, ori lăsau pe mâne ce trebuiau să facă azi.

Vlădica îi chiamă și le vorbește răspicat:

— Dacă nu vă înţelegeţi și nu vă apucaţi de lucru, eu nu mai calc în satul vostru.

Era un soiu de blestem.

— Iată ce aveţi să faceţi: In toamnă aveţi să săpaţi gropi cum îţi putea, pe coasta muntelui gol. Pueţi de brad sunt cât lumea în pădurile din jur. La primăvară fie care gospodar are să iasă cu copiii lui şi are să puie pueţii de brad în gropile săpate.

Oamenii n'au avut încotro. Au ascultat de vlădica lor. Câţi-va ani în şir au săpat gropi ş'au pus puieţi de brad, că era locul întins. Brazii s'au prins, au crescut. Puhoaiele au intrat în pământ; satul a scăpat de prăpădul lor. Astăzi ţi-e mai mare dragul să priveşti îndărătul bisericei, cât ţine muntele, la o pădure sănătoasă de brad, în şiruri strânse, pare că ar fi o armată ce păzeşte satul de duşmani.

Privind pădurea aceia ieşită din străduinţa unui om de bine şi mai ales din înţelegerea locuitorilor, care s'au unit pentru binele lor, mă gândeam la râpanele din coasta satului de la noi, care se tot adâncesc, se tot întind în sus spre deal, de ne vom trezi într'o bună zi luaţi cu case cu tot.

Se întâmplă şi de aceste. Lângă Soroca este un pârâu de-l trece vara şi un copil, aşa de mult ce seacă. Dar când e mânios, huruie valea de bolovanii ce-i rostogoleşte. Lângă sat, jos, la pod, era o casă bună, cu temelia zidită pe o prispă din mal, mai sus de calea obişnuită a apei. S'a nimerit să nuntească stăpânii casei într'o vară, mai acum vre-o 10 ani. Cum erau ei în toiul chefului, nici n'au prins de veste că se umflă pârâul de ploile căzute, că a luat casa cu totul, a rupt picioarele podului de s'a năruit, iar bieţii nuntaşi au ajuns în Nistru, unde s'au înecat până la unul.

Se întâmplă asemenea nenorociri. Apa e ca şi focul; ba de foc mai poţi scăpa cu fuga. Apa când te-a prins, n'ai încotro.

Şi cine credeţi că sunt de vină de prăpădul cel mai des al apelor? Tot oamenii.

Iacă, noi! Dacă ne vom trezi într'o bună zi cu acoperişul peste cap, să ştiţi că nu suntem vinovaţi decât tot numai noi. De geaba vom da vina pe voia lui Dumnezeu. Ne e lene să lecuim rănile pământului, mai uşoare de însănătoşat la noi de cât pe aiurea. Nu băgăm în samă ce fac ciorile. Toamna când fură nuci, scapă câte una în năsipul din râpi; peste un an însă iese un nucşor.

Să facem o clacă odată cu copiii și să asvârlim sămânța de salcâm în gropi uşor de săpat. Atâta. Salcâmul încolţeşte; din rădăcina unuia ies alții; la urma urmei râpa se schimbă în desiş de se mai abate şi câte o privighetoare care ne cântă în serile din primăvară. Așa au făcut oamenii din satul Măluşteni din Covurlui şi au scăpat de râpi. Ba se capătă pe fiecare an haragi din salcâmi.

Doamne, oameni buni, multe se pot săvârşi când se adună mai mulţi la un loc, cu voie bună şi cu dragoste de satul lor. La urma urmei cui strică râpele?; cine se căsneşte primăvara şi toamna pe vremea ploilor putrezi, când se desfundă drumurile? Tot noi.

Dacă ne lăsăm numai în sama lui Dumnezeu, murim cu zile. Pe aiurea fiecare se leagă, unde-l doare. Dumnezeu oare numai grija noastră are? Mântuitorul doar a spus: Ajută-te şi te voi ajuta.

Aşa e cum spun şi nu poate fi altfel.

SEARA A XVI-a

DESPRE FOLOASELE CETITULUI.

Domnul învăţător a făcut ce-a făcut şi ne-a adus tot la carte, ce-i place Domniei sale.

Mare dreptate mai are!

Dacă nu ştiam să citesc, cât Domnul locotenent lipsea de acasă pentru treburile lui, aş fi înebunit de urât. Să stai, toată ziulica, pe prispă, şi să vezi numai cine trece pe drum, ori să te duci la crâşmă şi să-ţi treci ceasuri întregi cu păhărelul dinainte, mare canon este. Altceva n'aş fi avut ce face, după ce-mi împlineam datoria pentru stăpân dacă nu citeam. Mai ajutam eu la gospodăria unde mă găseam, dar tot îmi rămânea multă vreme slobodă.

Domnul locotenent cumpăra măcar o gazetă pe zi şi mi-o lăsa să o cetesc şi eu.

Mărturisesc însă că nu-mi erau pe plac. Prea multe vorbe goale stau scrise în ele; prea multă sfadă. Ţi se sbârleşte părul de toate omorurile şi tâlhăriile ce se înşiră zilnic în gazete, pe amănunt. Dacă ar fi după scrisul gazetelor Ţara românească întreagă nu e decât o întinsă Sodomă, cum scrie la Cartea sfântă.

Imi place să citesc mai mult gazetele scrise pentru noi cum e „Vestitorul satelor“ de la Fălticeni ori „Satul“, dar mai ales „Albina“. Din ele mai prinzi câte un sfat, câte o vorbă bună, de mângâiere, de nădejde sănătoasă.

Mult îmi plăceau, când dădeam peste ele, la biblioteca şcoalei, cărţuliile atât de ieftine şi bune, cuprinse sub numele **Cartea Satului sau Cunoştinţe folositoare.** Când le ceteşti, mintea se luminează asupra multor întrebări care ni le punem într'una, dar pe care nimeni nu ni le lămureşte.

Dacă am deprins ceva bun din alergătura prin ţară a fost obiceiul de a ceti. Mult m'a mai ţinut; multe ceasuri de urât mi le-a omorât cetitul. Prin cărţi parecă mă simt alt om; văd altfel lucrurile.

Cine mi-a deschis ochii asupra comoarei închise în carte n'a fost numai Domnul locotenent, cât şi întâmplări ca aceia trăită într'un sat nemţesc din Basarabia.

Nu era vorba să poposim în el. Dar un podeţ rupt peste o apă mâloasă în care s'a înfundat automobilul a făcut să cerem găzduire la cea dintâi casă de gospodar din satul cel mai deaproape.

Nu ştiam ce neam de oameni sunt. I-am socotit deodată moldoveni, de ai noştri. Cum am intrat însă în curte, înainte de a sta de vorbă cu cei ai casei, am rămas nedumeriţi. Ograda era în mare rânduială; fie care lucru la locul lui.

Când a ieşit gospodina în întâmpinare, mi-am dat îndată seama că ne aflăm într'un sat de nemţi. In casă, ca într'o casă de la târg: pat, perne, masă, scaune.

Ne era foame, căci nu mâncasem de înainte de amiază. Cât ai bate din palme, masa fu acoperită cu faţă de masă curată pentru Domnul locotenent. N'a aşteptat mult şi gospodina a venit cu mâncare: scrob cu slănină, jumări cum se spune pe aiurea, brânză de vacă cu smântână şi pâne dulce, deasă ca untul, când o tăiai.

Halal oameni, ziceam eu în mine, cât îi vedeam la treabă, în bucătăria largă, unde erau şi paturi pentru dormit. Casa

era casă, curată; patul boeresc; masa lor, la care am mâncat şi eu, cu pâne, brânză, ouă.

Când m'am dus în odaia Domnului locotenent, el mă întâmpină:

— Hei, măi Vasile. Azi am avut noroc. Ce zici de asemenea oameni? Asta-i gospodărie, nu şaga. Toate sunt la locul lor, curate, cu grijă orânduite.

Ştii tu, mă, cine i-a schimbat aşa, că doar şi ei sunt ţărani ca şi ai noştri; muncesc pământul, îngrijesc de vite, dar ştiu să trăiască! Uite colo pe masă; uită-te sub icoane! Acelea le-au îndrumat viaţa spre mai bine. Din ele capătă lumina minţii, întărirea sufletului. Cele de colo, mă, puse la icoană, i-au îndreptat spre bine.

Mă uitam cu mirare, la ce arăta Domnul locotenent. Credeam că cine ştie ce s'ar vedea. Când colo, pe masă erau cărţi, iar sub icoane într'un cui îndoit, nişte bucăţi de jurnal, tăiate cu foarfeca; vedeai că ascund ceva de samă, de sunt puse la icoane.

Mă duc spre ele cu sfială, ca spre ceva sfânt. Pun mâna pe o carte, dau să o cetesc şi nu pot pentru că era în limbă străină.

— Vezi tu, cartea aceia, pe care ai apucat-o, îmi spune Domnul locotenent? Ai s'o găseşti în toate casele din sat, la căpătâi. Dacă am sta mâne aici, ai vedea că nu se duce bărbat ori femeie la biserică fără cartea acuia în mână. E Biblia, cartea sfântă. O cetesc la biserică, o cetesc acasă în zile de sărbători. O cetesc în ceasuri de bucurie când aduc mulţumire lui Dumnezeu pentru holdele strânse; o cetesc în clipele de necaz sufletesc, aşteptând îndurare.

Mai răsfoesc o altă carte şi văd în ea poze cu porci îngrăşaţi, cu vite frumoase. Am înţeles că trebue să fie o carte care le ajută la buna gospodărie.

— Dar jurnalele celea de la icoane, îndrăsnesc eu să întreb pe Domnul locotenent, de ce le strâng?

Domnul locotenent se scoală, le răsfoeşte şi-mi spune:

— In jurnalele lor nu stă scris numai despre omoruri. In fiecare zi ele dau câte ceva bun pentru suflet ori pentru economie, o povaţă, o îndrumare. Cei de casă după ce cetesc jurnalul, taie partea ce cred că le e de folos şi o anină în cuiul acela, ca să-o aibă la îndemână.

N'am putut multă vreme dormi măcar că patul era moale şi bine de dormit în el. Intr'una mă gândeam la cele spuse de Domnul locotenent, anume că ordinea, curăţenia, aşezarea gospodăriei, tot ce vedeam că deosebeşte neamul acesta de oameni de al nostru se datoreşte cărţilor, slovelor tipărite.

De atunci am căpătat un soiu de evlavie pentru o carte; o iau în mână ca pe o icoană şi tot aştept minunea să se înfăptuiască din cetirea ei.

A mai fost o întâmplare care m'a cam sgâlţâit, ştii aşa cum ai lua pe cineva de gât şi l'ai scutura spunându-i: „trezeşte-te, omule! nu dormi mergând. Vieaţa e frumoasă. Trebue s'o cunoşti, să afli ceva din tainele ei".

De când cu întâmplarea din satul nemţesc, de câte ori poposeam prin satele noastre, căutam cu lumânarea doar voi găsi şi un gospodar de ai noştri, cu cărţi în casa lui. Ce să spun minciuni? De şcoli fără nici o carte am dat, dar de săteni cu cărţi în casă nu dădusem încă.

Intr'un rând o cumpărătură mai mare de paie, ne duce prin ţinutul Covurluiului. In orăşelul Bereşti aud o veste care m'a făcut să sar în sus. Ci-că spre deal este un gospodar care are cărţi în casă. Să nu văd eu minunea cu ochii, după care alergam într'una? Ba după mine s'a luat şi Domnul locotenent. Nu mai văzuse nici el aşa ceva.

Trecem pârâul; ne vârâm prin nişte uliţi întortochiate, printre garduri cu cătină şi în sfârşit ajungem.

Cum am intrat pe poartă văd ograda măturată; carul şi uneltele de câmp sub un şopron acoperit; un grajd tot de nuele, dar bine lipit şi acoperit cum trebue. Mi-am adus aminte de curtea neamţului din Basarabia. Te pomeneşti că şi aici cartea a făcut minunea.

Acasă nu era de cât gospodina şi o fetiţă de vre-o 7 ani. N'avea părul miţos, ci pieptănat şi cu codiţe pe după urechi. Avea o rochiţă de cit cu flori roşii, dar curată. Nu era zi de sărbătoare.

Domnul locotenent a intrat în vorbă, spunând fără înconjur pentru ce am venit.

Femeia nu se codi să răspundă:

— Are cărţi, bată-l norocul de bărbat. De câte ori se duce la târg, vine şi cu o carte. O grămadă de parale dă pe tărfăloagele celea. Le ceteşte, dar ne pune şi pe noi să-l ascultăm.

Intrăm în casă. Mă aşteptam să văd cărţi sub icoane, ca la neamţ. Mă uit în toate părţile, pe masă, pe un dulap, pe sub grindă. Nimic.

— Da' unde-s cărţile, nevastă?

Se apleacă şi trage de sub pat o lădiţă de lemn, fără capac, plină cu cărţi, claie peste grămadă.

In vremea asta vine şi gospodarul de la câmp, în urma boroanei de crengi. Nu se sperie de musafiri, ci întâi deshamă tacticos calul, îl duce la grajd, pune boroana sub şopron, apoi iea cu o ulcică apă din cofă şi se spală pe mâni, cerând mai înainte să-i aducă săpunul.

Eu ieşisem în pragul casei şi mă uitam mirat.

După ce puse şi pe băiatul care se întorsese cu el de la ogor, să se spele cu săpun, vine în casă, zice Bunăziua şi întră în vorbă.

Uitasem să spun că în buzunarul de la pieptar avea o cărţulie îndoită'n două.

— Da' ce, şi la câmp ceteşti? îl întrebă Domnul locotenent.

— Cât merge vita cu boroana, ce să fac în urma ei?

Şi din vorbă în vorbă, Domnul locotenent îl întreabă ce folos trage din cărţi.

Se uită lung la el, pare că-l măsoară să vadă de glumeşte ori îl iea peste picior. Văzând că Domnul locotenent stă cu sfială în faţa lui, i se luminează ochii, chiamă pe ai lui în jur, nevastă şi copii şi spune:

— Uită-te la picioarele lor.

Mă uit şi eu. Erau desculţi, dar aşa de curaţi pare-că acum lepădaseră încălţămintele.

— Eu am citit în cărţi că săpunul ucide seminţa bolilor, că ţara care foloseşte mai mult săpun arată înţelegere în ştiinţă. Cum aţi văzut, ne spălăm pe mâni de câte ori venim de la câmp; ba ne spălăm şi pe picioare; când vezi picioare crăpate şi negre pare că nu-s de oameni.

Şi mai povesti cum a ştiut să bată nişte stilişti care vroiau să-l tragă în partea lor, numai răspunzându-le tot din evanghelii, cum îi vorbeau şi ei.

M'am scoborât în târguşor cu sufletul împăcat. In sfârşit am văzut şi eu sătean de ai noştri vorbind ca din carte. Nu ş'a lăsat nici plugul, nici sapa.

Ei dar m'am prea întins cu vorba, despre cele văzute. Domnul învăţător vă poate spune mai bine de ce folos e cartea. Lui îi mulţumim că în satul nostru, şcoala are o bibliotecă a catării; lui să-i mulţumim că a înfiinţat acest cămin de ne adunăm în fiecare săptămână să ne mai înviorăm, să mai aflăm câte ceva.

Poate că azi e cam târziu. Să lăsăm pe Sâmbăta cealaltă.

SEARA A XVII-a

DESPRE PUTEREA CĂRŢII.

La grea încercare mă puneţi, oameni buni, începe Domnul învăţător cu sfială. Eu v'am vorbit de atâtea ori despre rostul cărţii, încât nu ştiu ce aş mai putea spune. Am avut noroc de Domnul Vasile, că a deschis drumul cu pildele lui pline de învăţătură.

E dreptul, cu toată strădania mea, n'am ajuns încă să vă fac să cumpăraţi singuri cărţi, afară doar de anul trecut când v'am cetit tot aici câte-ceva din **Calendarul Gospodarilor** ori din **Cartea Satului** şi vre-o câţi-va au vrut să le aibă. Tot s'au cumpărat câte vre-o 4-5 bucăţi.

Dacă n'am avut încă puterea să vă hotărăsc să cumpăraţi cărţi, sunt bucuros că biblioteca de la şcoală este vie, că se citesc cărţile şi mai ales că plătiţi fie care pe cât vă lasă inima spre a cumpăra alte cărţi noi.

Pe danii nu ne putem bizui. Vorba ceia: calul de dar nu se caută la dinţi. Drept danii, ne vin şi cărţi bune, dar mai ales cărţi care nu sunt pentru noi. De aceia, cum vă spun sunt mai bucuros că pot cumpăra cărţi din ceia ce daţi Dv. şi ce mai strângem din serbări. Mă pot lăuda că am adunat numai cărţi folositoare.

Să spun eu ce e o carte? A mărturisit aici Domnul Vasile, din cele văzute de el. Cartea ajută, înalţă pe om.

Ea te sfătueşte, te îndeamnă să fii bun, milos, să crezi nevoilor altuia.

Cartea e un prieten necunoscut ce-ţi şopteşte în taina casei, numai lucruri de folos. E un unchiaş sfătos, ce stă în întunerec, în colţ, şi-i auzi numai glasul spus cu bunătate prin rostirea celor cuprinse în carte.

Cartea e doftorul, e părintele, e glasul lui Dumnezeu. Cine o împinge cu dosul mânei, închide uşa luminii.

Şi dintre Dv. pot să spuie câţi-va cât bine le-a adus cartea. N'ai venit la mine, bade Costache, să-mi mulţumeşti că ţi-am dat cărţulia „Livada din Sâmburi"? Te-a pus pe calea cea adevărată să-ţi întemeiezi grădina, care ori ce s'ar spune, e cea mai bună dintre toate.

Dar nevasta lui Gheorghe Tofan n'a venit iarăşi să-mi mulţumească că i-a deschis ochii cum să-şi crească copilul, cărţulia aceia din „Cunoştinţe folositoare", care are drept titlu „Mama și Copilul? I-a cetit-o soră-sa de la şcoală, dintr'un capăt în altul.

Dar ca să vă arăt cât de mare putere are cartea chiar pentru lecuirea sufletească, a unor dureri adânci, vă voi povesti ceva din vieţa unui fruntaş al omenirii întregi, pe care l-au cinstit şi împăraţii.

Era un mare muzicant, din aceia care a scris cântece. Când se cântă şi azi, ce a scris el, stau oamenii smirnă şi ascultă fără să crâcnească.

Acelui muzicant îi zice Beethoven. A avut o copilărie nenorocită; era bolnăvicios; avea un tată cam beţiv care-l punea să cânte la pian, până ce-i sângerau degetuţele. Darul de la Dumnezeu însă nu s'a slăbit, cu toate suferinţele. Dar se vede că aceste nu erau destule. Când ajunge să aibă şi el bucuria muncii lui, când începe să fie cinstit, căutat, atunci îl loveşte o boală grozavă. Asurzeşte. Nu mai poate

auzi vorbe, nici cântecul. Işi închipuie fiecare în ce mare desnădejde căzuse. Să nu auzi cuvântul drag. Să nu auzi cântecul păsărilor. Să nu poţi auzi nici măcar ceia ce se cântă din ale tale!

De amarnică supărare îi intrase în minte gândul să se omoare. Ce-i mai este bună viaţa, dacă nu se poate bucura de ea?

Şi totuşi nu se omoară. După cum a mărturisit singur, o carte l-a scăpat de la moarte şi desnădejde, în care se povesteşte despre „Viaţa oamenilor aleşi".

Beethoven a cetit-o şi a aflat că alţii au fost mai nenorociţi de cât el şi au mers mai departe cu viaţa, dar mai ales cu munca. In muncă au găsit mângâiere, iar bucuria vieţii din suferinţe au căpătat-o. Şi aşa Beethoven trăeşte şi azi după vre-o sută de ani dela moarte, prin ceia ce a dat omenirii, iar din desnădejde l-a scăpat o carte bună.

Omul cu ştiinţă de carte nu mai calcă orbăcâind prin întunerec, ca legat la ochi. El poate şti ce vrea; poate să-şi chibzuiască munca; poate să-şi împartă viaţa aşa în cât să aibă timp şi pentru căpătarea pânei zilnice, dar îi rămân şi clipe de mângâere sufletească.

Voi repeta pilda ce o spun adesea:

Un om are de mutat un buştean ciotoros, greu, din cale. Ce ştie el? Să-l împingă. Se îndoaie, pune umărul, se căsneşte din greu şi abea îl urneşte din loc. Rupt de osteneală îşi blestămă zilele că e silit să se chinuiască atâta.

Un altul a umblat la şcoală; ştie din cărţi ce e o pârghie şi de cât ajutor e pentru munca omului. Işi alege un par mai lung şi vâră un capăt sub buştean, iar de celalt împinge uşor cu umărul. In câte-va împinsături, buşteanul e mutat unde trebuia. Pe când celalalt e rupt de osteneală, istalalt nu a simţit-o.

Aşa e în toate.

Banul dat pe cartea bună, nu e ban asvârlit, ci cu dobândă sigură pentru toată viaţa, de oare ce cartea ori când şi ori unde îţi aduce folos.

In lumea toată se duce războiu împotriva întunerecului minţii. Nu e strădanie mai mare la conducători de cât de a împuţina numărul neştiutorilor de carte. Intr'o ţară fericită în această privinţă, mai anii trecuţi s'a găsit un singur cioban fără ştiinţă de carte. S'a dus vorba despre el, ca de popă tuns.

Noi am cam rămas în urmă; chiar dintre vecini ne-au întrecut. La ei n'au mai rămas de cât cel mult 10 din 100 care nu cunosc slova. La noi sunt cam jumătate şi jumătate. Dar dacă socotiţi că din jumătatea ştiutorilor de carte, adecă din aceia care au trecut prin şcoli, cei mai mulţi uită să scrie şi să citească, pentru că nu mai pun mâna pe o carte, vedeţi că dacă nu e de tot întunerec peste sate, dar ceaţă deasă tot a rămas.

Şi doar nu atâta din rea voinţă nu pun oamenii noştri mâna pe o carte, cât din rea obişnuinţă. Obişnuinţa şi în rău şi în bine la om este mare lucru. Greu e să o dobori. Te obişnueşti singur, dar obişnuinţa se trece şi dela părinţi la copii. Numai cine ştie ce întâmplare grea te poate sdruncina din obişnuinţă, pentru a te face să apuci o cale nouă.

Iată o pildă între alte multe.

In judeţul Mehedinţi, la o moşie, oamenii tocmiţi la tăierea unei păduri, lucrau numai cu toporul. Pe lângă că munca e mai grea, dar surcelele ce sar din cioplit, înseamnă irosală. Proprietarul a cerut oamenilor să taie lemnul de aşezat în steri, cu ferestrăul. Doamne fereşte! Nici în ruptul capului n'au vrut să lase toporul. Aşa sunt de-

prinşi; altfel nu pot. Dacă vrea proprietarul, bine, de nu ei se duc.

Proprietarul nu s'a lăsat bătut. A adus la lucru bănăţeni, care ştiau ce e ferestrăul. Ceilalţi ţipau că li se fură de străini pânea de la gură.

Proprietarul cumpără câte-va ferestrae. Vre-o doi-trei oameni din cei ce lucrau cu toporul, împinşi de nevoe, prind a lucra cu ferestărul şi văd că nu e greu. Azi toți cei din satul mehedinţan nu mai vor să taie lemnul decât cu ferăstrăul. Au rupt obişnuința veche, împinşi de nevoie. S'au dat la o nouă obişnuinţă care le uşurează şi munca, dar le economiseşte şi vreme.

La noi oamenii nu doar că-s mai proşti de cât aiurea, sau că-s mai înrăiţi, dar ţin mai mult la cele părintești chiar când nu se mai potrivesc cu vremea. Incetul cu încetul se vor da la brazdă.

Cunoaşteţi ce s'a înfăptuit în Ghencea.

Un notar inimos a înfiinţat un cămin. La şcoală n'avea unde. Atunci un gospodar al lui Dumnezeu, ş'a luat el sarcina să strângă şi să împrăştie cărţi. In casa lui e un dulap cu cărţi. A cumpărat o condică şi înseamnă pe toţi care vin să ceară de cetit. Oamenii îl cearcă mai uşor, se vede unde e unul din ai lor la mijloc. Vin, iau cărţi, le cetesc, ba dau şi câte 5 lei pe lună. Din banii strânşi, au cumpărat cărţi, dar au ajutat şi pe o vădană căreia i-a perit vaca. Aşa se începe binele, tot din jurul cărţii.

Trebue, oameni buni, să ne dăm şi noi cu toţii pe drumul cel drept. Omenirea nu ne aşteaptă pe noi. Ea merge repede înainte. Cine rămâne în urmă e ameninţat să piară. Noi trebue să ne silim să nu rămânem în urma tuturora. E păcat. Proşti nu suntem, leneşi nici atâta.

Ce ne lipseşte, este lumina cărţii. Cu puţină osteneală,

dacă ne vom ajuta vom ajunge să o răspândim şi peste satele noastre. Ne va fi de mare folos, de oare ce un înţelept de al nostru a spus cu drept cuvânt: „Invăţătura la om comoară şi munca e cheia ei; păzeşti bine cheia ca să nu perzi comoara".

Nu e târziu nici odată pentru a învăţa; învăţătura n'are sfârşit; că cu cât mai mult înveţi, cu atât mai mult râvneşti la ea.

SEARA A XVII-a

DESPRE SUFLET.

Să pornim de la satul nostru

Oameni cumsecade suntem noi, gospodari aşezaţi, dacă nu ne-am învrednicit să rădicăm o biserică mai ca lumea, în locul bisericuţei de pe deal, care are să cadă odată peste noi?

Ne plângem că n'avem preot. Dar unde să locuiască dacă n'are nici o casă parohială? Din pricina aceasta ne-a uitat şi Dumnezeu. Se vede din toate.

E mare lucru când preotul ştie să atragă şi să ţină pe oameni în biserică, dar când şi poporenii ascultă de preotul lor asupra celor sfinte. Trăeşte omul, acolo, în biserică. vre-o câte-va clipe de linişte şi curăţenie, de te face să uiţi că mai eşti pe pământ.

Cum eram noi ca jidovul rătăcitor, azi aice şi mâne cine ştie unde, pe la biserică nu prea puteam da aşa de regulat. Ţin minte că într'un rând eram tare necăjit. Primisem de acasă veste că a pierit un bou, că tata s'a îmbolnăvit, că lucrurile merg pe dos de cum trebuiau să meargă.

Mă nimerisem tocmai printr'un sat mare, Rădăşenii din Suceava, despre care unii dintre Dv. nu se poate să nu fi auzit, căci se rătăcesc câte o dată rădăşăneni, cu mere, până pe la noi. Măcar că era zi frumoasă de toamnă de stră-

luceau merele în copac parcă ar fi fost nişte pietre scumpe, de necaz nu prea mă uitam la ele. Cum mergeam aşa în neştire, pe uliţa mare, către primărie, ajung în dreptul bisericei mândre.

Dumnezeu se vede că-mi dădu gândul cel bun, să intru.

— „Să bat o mătanie la icoana Maicii Domnului, îmi ziceam; poate m'oi mai linişti".

Cu greu am ajuns până în faţa altarului. Biserica era plină de lume, cum n'am văzut la noi niciodată. In faţă erau bărbaţii; bătrâni cu plete şi flăcăi, îmbrăcaţi curat. Indărăt cu multă evlavie stăteau femeile şi ele frumos îmbrăcate, cu ce aveau mai bun. Unele aveau caţaveici cu blană de vulpe pe margeni, ca la săsoaicele din Ardeal.

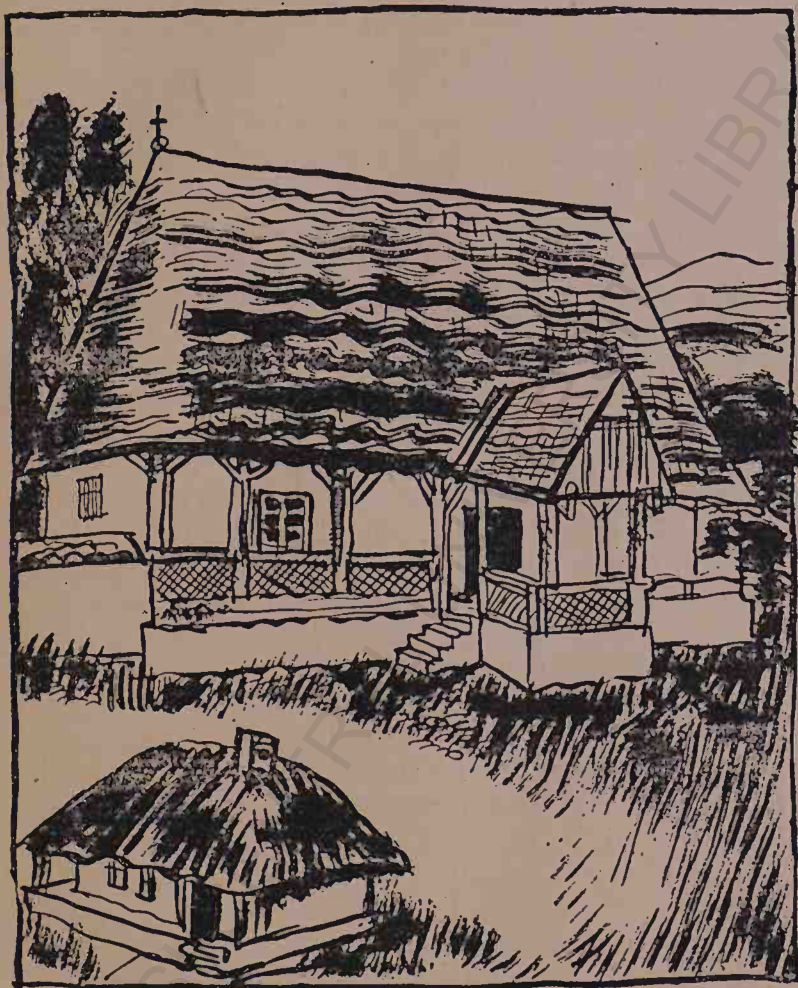
Imi fac loc prin mulţime şi ajung la icoane. Eram pe altă lume.

Tocmai ieşea preotul cu Sfintele Daruri. Simţiam cum mi se moaie genunchii. Uitasem de necazuri. Eram schimbat. Mă uitam la oamenii din faţa mea, necunoscuţi până atunci şi pare că-i văzusem de când lumea. Le ziceam în minte: „Fraţilor, mare e puterea lui Dumnezeu". Şi ei vor fi având necazuri mai grele poate decât ale mele şi stăteau, luminaţi la faţă, în prejurul Sfântului Potir.

Cuvintele preotului din predica rostită în uşa altarului, aveau pentru mine înţeles, mai adânc.

„Nu numai de trup, ci mai mult de suflet să vă îngrijiţi, că sufletul când să depărtează, trupul nici cum nu-ţi mai slujeşte. Trupul priveşte la cele de acum, iar sufletul şi la cele de acum şi la cele trecute şi la cele din urmă; de aceia mai mult de suflet să vă îngrijiţi".

Când am ieşit din biserică soarele era pentru mine mai strălucitor, iar grădinile bucăţi din raiu.

Intr'un sat din Moldova.

— „Mare sunt minunile tale, Doamne"; cuvintele acestea mereu îmi jucau prin minte.

Nu e vorbă că şi preotul slujise aşa de frumos! Inţelegeam tot ce rostea, căci aşa fel apăsa vorba, că te furnica prin spate. Iar când la urmă a ţinut predica, pare că era un părinte al nostru, al tuturor. Nu spunea numai cuvinte din cărţile sfinte. Acum dojenea o faptă rea întâmplată în timpul săptămânii; acum lăuda pe un locuitor care ajutase pe o vadană de războiu la strânsul de pe câmp.

Mare putere au şi preoţii, nu numai în faţa altarului.

Intr'un sat de prin Moldova, n'aş putea spune cum îi zicea, mare laudă aduceau oamenii preotului lor. Nu-l vedeau numai la biserică. Atunci când nici nu se aşteptau, se pomeneau cu el în casă, ca şi când ar fi ghicit că se ascunde o durere. Venea, mângâia cu vorbe calde şi pleca lăsând în urma lui pace lecuitoare. Nu s'a pomenit ca aflând de un copil bolnav mai greu, să nu vie să caute a îmblânzi suferinţa. Oamenii îl ascultau ca pe un părinte, în toate. Grădinile lor au ajuns cu pometuri rodnice, numai după îndemnul bunului preot.

Să nu ne supărăm, oameni buni, când ni se spune că suntem ca nişte copii. Aşa este. Ce ştim noi, din toate câte se clocesc în lumea largă? Numai doar ce ne aduce vântul. Incolo trăim cum dă Dumnezeu. Copiii fac ce văd la părinţi; părinţii fac ce au văzut la bunici. Numai că pe vremea lor nu sburau oamenii în văzduh cu aeroplanele, nici nu auzeau glasuri ieşite din cutia de la radio, dar rostite la cine ştie câte sute de poşte depărtare. Pe vremea bunicilor noştri pământ era îndeajuns pentru toţi, iar viaţa era altfel.

Noi trăim însă într'o vreme când la fiecare pas se cere adâncă chibzuială ca să nu greşeşti şi să iasă rău. De unde

să aflăm chibzuiala şi ştiinţa, când noi carte nu ştim, iar cine să ne sfătuiască la viaţă nouă, nu prea avem. Trăim zile zbuciumate; e vai şi amar de capul nostru dacă nici măcar biserica nu ne chiamă, nu ne leagănă ca pe copii, ci ne lasă pradă sbuciumului.

Să fim însă bărbaţi nu copii, oameni buni. Să nu aşteptăm să vină la noi cei chemaţi să ne îndrume. Poate că ne-au uitat. Poate că şi ei trăesc aspre zile, care-i fac să nu se gândească decât numai la dânşii. In locul lor vin alţii care ne ameţesc. Scot foc pe gură şi mănâncă jăratec, numai ca să ne lege ochii, spre a-i crede şi a ne duce unde vor ei.

Amar de noi va fi când îi vom asculta numai pe aceştia.

Nu, oameni buni. Vremea a venit să deschidem ochii, să vedem ce ne trebue; să chibzuim noi singuri de ce avem nevoe, să ne îndreptăm paşii acolo unde avem nădejdea că vom afla sprijin.

Iacă! A dat Dumnezeu în satul nostru un învăţător ca lumea, care nu se poartă boereşte cu noi. Vine în mijlocul nostru; e mândru că e de al nostru, dintre noi.

Să folosim acest noroc pe care nu-l au alte sate. Să-l înconjurăm cu dragostea noastră. Să-i purtăm de grijă cu de toate, ca să nu se sbată în nevoi, să nu-l lăsăm să rătăcească pe drumuri sterpe, căutând scăpare în alţii, trecători.

Să-l facem să fie numai al nostru, numai pentru noi, părintele nostru, sfătuitorul nostru, îndrumătorul nostru în toate.

Să trimetem copiii le şcoală, ca măcar ei să ajungă a trăi în lumina minţii şi a dreptei judecăţi

Pe lângă copiii noştri să învăţăm şi noi, că nu e ruşine.

Ca să aflăm ori când alăturea de învăţător şi pe preot, slujitorul bisericii, să nu precupeţim; să punem mână de la mână, ca să clădim biserică mândră şi o casă parohială.

De ne vom ajuta şi noi, ne va ajuta şi Dumnezeu.

Altfel pierim, fraţilor.

DREPT INCHEIERE.

Frumoasele vorbe spuse de Vasile Onofrei în săptămâna trecută, au avut darul să umezească ochii chiar celor mai bătrâni. De fata gazdei nici nu mai spun. Uitase şi de fus şi de furcă. Să-l soarbă nu altă ceva pe Vasile, aşa de frumos ce i se părea că vorbeşte şi mai ales simţit. Vorbele lui duceau la inimă.

Se cuvenea ca să fie învăţătorul cel din urmă la vorbit.

Mulţumesc lui Onofrei că'n Sâmbăta trecută a spus cuvinte atât de potrivite, pentru carte, pentru şcoală. Cât priveşte cele rostite despre mine, pot să mărturisesc fără înconjur: Eu nu-mi fac de cât datoria pentru care sunt plătit; mai îndeplinesc o datorie, aceasta fără plată, datorie de inimă, pentru satul din care mă trag, pentru cei care mi-au dat viaţa şi s'au ostenit pentru mine.

Cât îmi vor ajuta puterile nu mă voi abate de la calea apucată. Voi găsi tăria în dragostea voastră ca să mă feresc de ademenirile sterpe, strălucitoare o clipă.

Vasile a avut dreptate. Să nu aşteptaţi îndreptare numai de la alţii. Vine greu. Interesele sunt multe. Când a spus el că puteţi învăţa alături de copiii voştri, am văzut pe unii dând din cap, cu neîncredere. N'au dreptate, aceştia.

Drept încheiere vă voi povesti ceva din viaţa a doi oameni de pe aiurea, ca să vedeţi ce înseamnă voinţă şi

muncă, îndârjirea de a nu lăsa o treabă până ce n'o duci la bun sfârşit.

Unul a trăit în ţara englezească. Ii zicea Stefenson. Părinţii lui erau săraci; aşa de săraci că n'aveau cu ce plăti învăţătura copilului. Acolo nu este ca la noi să se deie învăţătura pe degeaba chiar în clasele primare.

Băetul crescu fără ştiinţă de carte şi se băgă ucenic la scos cărbunii din adâncul pământului. Greu îşi câştiga pânea, dar nu cârtea. Muncea cât putea.

Mai târziu se însură; avu şi el un băiat, pe care însă nu voia să-l crească fără învăţătură. Işi rupea dela gură, de plăti pe învăţător. Dar minunea acum se înfăptui. Când copilul îşi învăţa lecţiile seara, la lumina mucului de lumânare, tatăl său, rupt de osteneala zilei de muncă, stătea lângă el şi învăţa să cetească, să scrie, să socotească. Era cam de 30 de ani când se întâmplá asemenea semn de voinţă. Ştiţi ce a ajuns acest om?

A făcut maşina trenului aproape aşa cum este astăzi şi a aşezat cele dintâi drumuri de fer din Europa. Il căutau împăraţii şi-l pofteau la masă, aşa de vestit ajunsese. Iată unde duce voinţa pe om. Dacă ar fi rămas neştiutor de carte, toată viaţa lui ar fi fost un bun mecanic, căci era iscusit în ale maşinelor. Invăţând carte, socoteli, ştiinţă, a ajuns făuritor de maşini, căutat, bogat.

Să vă mai spun şi altă poveste. De astă dată e vorba de un franţuz care a trăit cam în timpul lui Mihai Viteazu. Era un meseriaş, olar de felul lui. Nu ştia decât să scrie şi să citească, pe vremea lui mare lucru. I-a venit în minte că ar câştiga bani mai mulţi, dacă ar putea să găsească un mijloc cum să smălţuiască străchinele şi alte vase ce fabrica. S'a apucat şi a colindat ţara, cu toiagul în mână şi

sacul în spate, căutând pământurile din a căror topire ar căpăta un smalţ frumos.

Să le găsească nu era mare lucru. Trebuia să le încerce. Bani nu avea de cheltuit. El îşi făcea singur cuptorul, el focul, el stătea noaptea'n ploaie ca să-l păzească, căci dacă s'ar fi stins degeaba truda. Ii sângerau mânile de rănile căpătate, le lega cu petece ca să poată lucra mai departe. Isprăvind lemnele de foc, ca să nu se răcească cuptorul tocmai când era la adică, asvârle în foc tot ce avea în casă de lemn: masă, scaune, pat, de ajunge să-l socoată până şi nevastă-sa că a înebunit. Nu era nebunia ce-l împingea la asemenea fapte, ci îndârjita voinţă de a ajunge la ceia ce-şi pusese în minte. Nu l-a descurajat nici neisbânda deocamdată, nici râsul vecinilor, nici sfada nevestei, nici sudoarea, nici frigul ori focul. A vroit şi trebue să biruie, prin muncă, muncă îndârjită. La urmă l-a răsplătit Dumnezeu. Găseşte smalţul căutat; face vase frumoase. Vestea despre iscusinţa lui se răspândi până la curtea regelui. Ajunge om bogat, vestit, căutat.

Iată, oameni buni, cum poţi birui dacă vreai şi mai ales dacă munceşti cu străduinţă, şi cu ştiinţă. Aşa şi Dv. Dacă veţi sta mereu cu braţele încrucişate şi veţi aştepta totul de la Dumnezeu, departe nu veţi ajunge.

Deşteptaţi-vă; cercetaţi pe cei care vă doresc binele.

Puneţi mâna pe cărţile care se tipăresc anume pentru săteni; uniţi-vă; chibzuiţi şi vă luaţi după sfatul celor mai ştiutori.

Biruinţa va fi cu voi.

Aşa să v'ajute Cel de sus.

CUPRINSUL:

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „LUCEAFĂRUL“ S. A. — BUCUREȘTI
10030 ex. VII. 1936

CARTEA SATULUI

SCOASĂ DE FUNDAŢIA CULTURALĂ REGALĂ „PRINCIPELE CAROL"

Intâile volume:

1. *Cezar Petrescu:* Cei trei Regi (cu un desen de *Lena Constante* şi cu 46 de vederi şi chipuri după fotografii).
2. *Mihail Sadoveanu:* Inima noastră (cu desene de *Leon Viorescu).*
3. *Al. Lascarov-Moldovanu:* Viaţa creştină în pilde (cu desene de *Mac Constantinescu).*
4. *V. Voiculescu:* Toate leacurile la îndemână (cu o reproducere în culori după *Şt. Luchian* şi numeroase figuri).
5. *Lucia Filimon-Ciulei:* Intre gospodine (cu desene de *Aurel Jiquidi).*
6. *N. Oancea:* Culegere de coruri (cu un desen colorat de *Mac Constantinescu* şi vederi după fotografii).
7. *Joc sfânt popular:* Vicleimul, (cu întregiri şi lămuriri de *Victor Ion Popa* şi muzică de *G. Breazul* cu un desen în culori de *Mac Constantinescu* şi vederi după fotografii).
8. *I. C. Vissarion:* Invietorul de morţi (cu desene de *Aurel Jiquidi).*
9. *T. Buşniţă:* Cartea crescătorului de peşti (cu o reproducere în culori după *J. Steriadi* şi numeroase figuri).
10. *Tudor Pamfile* şi *Victor Ion Popa:* Cuiul lui Pepelea, comedie populară (cu un desen colorat de *Aurel Jiquidi* şi numeroase desene negre).
11. *I. Agârbiceanu:* Minunea, povestiri (cu desene de *Demian).*
12. *Apostol D. Culea:* Şezători de seară (cu o reproducere în culori după *Rodica Maniu* şi cu numeroase figuri).
13. *G. V. Madan:* Răsunete din Basarabia (cu desene de *Victor Ion Popa).*
14. *Liviu Rebreanu:* Oameni de pe Someş (cu desene de *Lena Constante).*
15. *Emanoil Bucuţa:* Biblioteca Satului (cu o vedere în culori după *G. Petraşcu* şi cu alte chipuri).
16. *I. Simionescu:* Auzite şi trăite în ţară (cu desene de *Aurel Jiquidi).*
17. *Victor Ion Popa:* A fost odată un război (cu desene de autor).

PREȚUL 30 LEI